

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Michaela Vozáková

Analýza možných dopadů dlouhodobé nezaměstnanosti absolventů
škol

Olomouc 2013

vedoucí práce: Ing. Alena Opletalová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

Olomouc dne 8. dubna 2013

.....

Michaela Vozáková

Poděkování

Děkuji Ing. Aleně Opletalové, Ph.D. za odborné vedení bakalářské práce a za poskytování cenných rad.

Anotace

Jméno a příjmení:	Michaela Vozáková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Ing. Alena Opletalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2013

Název práce:	Analýza možných dopadů dlouhodobé nezaměstnanosti absolventů škol
Název v angličtině:	Analysis of potential impacts of long-term unemployment of graduates
Anotace práce:	Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku absolventů škol, kteří se po ukončení školy snaží najít pracovní uplatnění. To je však velký problém a absolventi jsou nuceni potýkat se s nezaměstnaností. Cílem práce je analyzovat možné dopady dlouhodobé nezaměstnanosti u absolventů škol ve společnosti. Práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část popisuje trh práce, význam práce v životě člověka, nezaměstnanost a její dělení, dopady nezaměstnanosti ve společnosti a problematiku uplatnění absolventů na trhu práce. Praktická část se věnuje analýze a vyhodnocení dopadů nezaměstnanosti absolventů škol u vybraného vzorku respondentů. Pro tento cíl byly stanoveny základní otázky empirického šetření: 1. Ovlivňuje nezaměstnanost počet konfliktů v mezilidských vztazích 2. Podmiňuje nezaměstnanost pocit společenské izolace? 3. Souvisí nezaměstnanost se snížením životní úrovně? 4. Je dlouhodobá nezaměstnanost důsledkem zhoršení zdraví? 5. Ovlivňuje nezaměstnanost negativně sebehodnocení jedince? Následuje vyhodnocení otázek empirického šetření a srovnání empirického šetření s teoretickou částí práce.
Klíčová slova:	Nezaměstnanost, klasifikace nezaměstnanosti, trh práce, práce, absolvent, sociální izolace, konflikt, životní úroveň, sebehodnocení, zdraví.

Anotace v angličtině:	This thesis focuses on the issue of graduates who, after graduation, trying to find a job. This remain a big problem and graduates are forced to deal with unemployment. The aim is to analyze the possible impact of long-term unemployment among graduates. The work consists of theoretical and practical part. The theoretical part describes the labor market, the importance of work in human life, type sof unemployment, the impact of unemployment in society and the issue of graduates in the labor market. The practical part is devoted to the analysis of the impact of unemployment of graduates in society in a sample of respondents. For this purpose was defined 5 basic research questions: 1. Does Unemployment affects the number of conflicts in relationships? 2. Does Unemployment makes sense of social isolation? 3. Unemployment is related to the reduction of living standards? 4. Does a Long-term unemployment have an impact of worsening health? 5. Does unemployment negatively affects individual's self-esteem? Followed by the evaluation of research questions and empirical investigation compared with the theoretical part of the work
Klíčová slova v angličtině:	Unemployment, types of unemployment, labor marker, labor, graduate, social isolation, conflict, standard of living, self-confidence, health
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 použitý rozhovor
Rozsah práce:	51 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Trh práce	10
1.1 Charakteristika trhu práce	10
1.2 Nabídka a poptávka po práci	11
1.3 Rozdělení trhu práce	11
1.3.1 Primární a sekundární trh práce	11
1.3.2 Formální a neformální trh práce	12
1.3.3 Externí a interní trh práce	13
2 Práce a její význam	14
2.1 Ztráta práce	15
2.2 Reakce na ztrátu práce	15
3 Nezaměstnanost a její klasifikace	18
3.1 Vymezení problematiky nezaměstnanosti	18
3.2 Klasifikace nezaměstnanosti	18
3.2.1 Podle příčin	19
3.2.2 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost	20
3.2.3 Ostatní dělení	21
3.2.4 Dlouhodobá nezaměstnanost	21
4 Dopady nezaměstnanosti	23
4.1 Zkušenost deprivace	23
4.2 Sociální izolace	24
4.3 Změna vnímání času	25
4.4 Vliv na rodinu	25
4.5 Vliv na fyzické zdraví	26
4.6 Vliv na psychické zdraví	26
4.7 Životní úroveň	27
4.8 Ztráta statusu	27
4.9 Sociálně patologické jevy	28
5 Nezaměstnanost absolventů škol	29
5.1 Vymezení pojmu absolvent školy	29
5.1.1 Dlouhodobě nezaměstnaný absolvent školy	29

5.1.2 Rozdělení absolventů škol podle dosaženého vzdělání.....	30
5.2 Postoje absolventů k hledání zaměstnání.....	30
5.3 Požadavky trhu práce od absolventů.....	31
5.4 Problémy při zaměstnávání absolventů	32
PRAKTICKÁ ČÁST	33
6 Empirické šetření.....	33
6.1 Stanovení cíle empirického šetření a formulace otázek empirického šetření.....	33
6.2 Metoda a průběh empirického šetření.....	34
6.3 Charakteristika zkoumaného souboru.....	35
6.3.1 Respondent č. 1	36
6.3.2 Respondent č. 2	36
6.3.3 Respondent č. 3	36
6.3.4 Respondent č. 4	37
6.4 Interpretace výsledků empirického šetření	37
6.4.1 Zhodnocení první otázky empirického šetření.....	37
6.4.2 Zhodnocení druhé otázky empirického šetření	38
6.4.3 Zhodnocení třetí otázky empirického šetření.....	40
6.4.4 Zhodnocení čtvrté otázky empirického šetření	40
6.4.5 Zhodnocení páté otázky empirického šetření.....	42
6.5 Diskuze výsledků a shrnutí empirického šetření	43
Závěr.....	46
Seznam použité literatury	49
Seznam příloh.....	51

Úvod

Tato bakalářská práce je zaměřena na problematiku absolventů škol, kteří se po ukončení školy snaží najít pracovní uplatnění. Mladí lidé opouštějí školy s množstvím vědomostí a dovedností, které by rádi uplatnili v zaměstnání. Najít si zaměstnání však není vůbec jednoduchým úkolem a spousta absolventů je tak nucena čelit problémům souvisejícím s nezaměstnaností. Absolventi navíc stojí na začátku dospělosti a očekává se od nich finanční a prostorová nezávislost na rodině.

Úspěšnějším z nich se podaří najít práci a splnit tak požadavky, které jsou na ně kladeny společností. Ti méně úspěšní však často dlouhodobě končí v evidenci úřadu práce. Tito absolventi jsou pak nuceni potýkat se s problémy nejen finančními, ale i problémy v mezilidských vztazích, zdravotními problémy, či rostoucí sociální izolací od společnosti, která může vést až k sociálně patologickým jevům. A právě této problematice se věnuje tato práce. **Hlavním cílem práce je analyzovat dopady nezaměstnanosti absolventů ve společnosti.**

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je rozdělena do pěti na sebe navazujících kapitol. První kapitola se věnuje charakteristice trhu práce, jeho dělení a vysvětluje systém nabídky a poptávky na trhu práce. Druhá kapitola nás seznamuje s významem práce pro člověka, ztrátou práce a reakcemi na ztrátu práce. Třetí kapitola je zaměřena na problematiku nezaměstnanosti – vysvětluje pojem nezaměstnanosti a její dělení. Čtvrtá kapitola popisuje dopady nezaměstnanosti – zkušenost deprivace, sociální izolace, změny vnímání času, vliv na rodinu, zdraví, životní úroveň, ztrátu statusu a sociálně patologické jevy. Poslední kapitola teoretické části se věnuje nezaměstnanosti absolventů škol – vymezuje pojem absolvent školy, dělí absolventy školy podle úrovně dosaženého vzdělání, uvádí postoje absolventů při hledání zaměstnání, požadavky trhu práce od absolventů a problémy spojené se zaměstnáváním absolventů.

Teoretická část práce slouží jako východisko pro praktickou část práce, ve které je hlavním cílem analyzovat a vyhodnotit dopady nezaměstnanosti absolventů škol u vybraného vzorku respondentů. Úvod praktické části je zaměřen na stanovení cíle empirického šetření a formulaci výzkumných otázek, následuje popis použité metody šetření a její průběh, charakteristika zkoumaného souboru, interpretace výsledků šetření a shrnutí empirického šetření.

Na konci práce se nachází závěr, seznam použité literatury a přílohu, kterou je záznam rozhovoru s vybranými respondenty.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Trh práce

Cílem této kapitoly je charakterizovat trh práce a jeho vlastnosti, přiblížit jeho dělení a vysvětlit systém nabídky a poptávky na trhu práce.

1.1 Charakteristika trhu práce

Práce je vědomá činnost člověka, spojení jeho intelektu s konkrétní manuální činností. Člověk pracuje hlavně proto, aby si zajistil zdroj obživy. V zaměstnání se také zdokonaluje a dále vzdělává. Trh práce je jedním z výrobních faktorů a od ostatních trhů se liší tím, že se na něm nabízí a poptává lidská práce. Lidé se od ostatních výrobních faktorů liší tím, že dokážou sami uvažovat a mají svá práva.

Trh práce tvoří 3 faktory – nabídka práce, poptávka po práci a cena práce (mzda). Je místem, kde spolu soutěží nabídka s poptávkou a výsledkem této soutěže je cena práce (mzda). Na jedné straně jej ovlivňuje poptávka po pracovních silách, která vychází z hospodářské a sociální politiky a na druhé straně nabídka pracovních sil. Pokud chceme pružně reagovat na potřeby a požadavky společnosti, které se stále mění, je potřeba, aby společně s výrobcem existovala odpovídající nabídka pracovních sil, která bude schopna svou kvalifikací požadavky naplnit (Halásková 2001, s. 5).

Trh práce zajišťuje pro pracovníky pravidelný příjem i sociální status, který je spojený s pozicí na pracovním trhu. Je systémem ekonomických vztahů, kde probíhá směna práce za mzdu, ale i určitou sociální institucí - zahrnuje sociální jednání, které ovlivňuje nakupování, prodej a cenu práce (Halásková 2001, s. 5).

Mareš (1994, s. 48) charakterizuje trh práce jako hlavní distribuční mechanismus zajišťující organizaci práce a pracovních sil. Zároveň se zabývá i jejich rozmístěním. Na pracovním trhu probíhá soupeření mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem a výsledkem této soutěže je rozmísťování pracovníků do různých pracovních odvětví, regionů a firem za určitou mzdu.

1.2 Nabídka a poptávka po práci

Lidé na pracovním trhu nabízejí své znalosti, dovednosti, zkušenosti a kvalifikaci – to znamená, že nabízejí práci. **Nabídku práce** můžeme podle Haláskové (2001, s. 5-6) charakterizovat jako počet pracovníků, kteří jsou připraveni k výkonu práce nebo jako počet hodin odpracovaných při výdělečné činnosti v továrnách, v podnicích, ve vládě a v neziskových organizacích. Nabídka práce znamená, že spotřebitel srovnává užitek z volného času s užitek, který plyne z výrobků a služeb koupených za mzdu získanou nabízením práce na úkor svého volného času. Závisí na výši mzdy (platu) a na mezní újmě z práce spojené s obětováním volného času. Většina lidí totiž při vyšší mzdové sazbě obětuje svůj volný čas mnohem snáze, než když je jim za práci nabídnuta nízká finanční odměna.

„Poptávka po práci je definována jako poptávka jednotlivých firem po pracovní síle”. (Halásková 2001, s. 7). Hlavními účastníky na pracovním trhu jsou firmy a pracovníci. Pracovní síla na trhu práce nabízí služby svým potenciálním zaměstnavatelům – firmám. Zaměstnavatel musí při přijímání pracovníku stanovit výši mzdy i podmínky, za nichž bude zaměstnanec pracovat (pracovní prostředí, pracovní doba, zaměstnanecké výhody apod.) Poptávka po práci je závislá na poptávané spotřebě po statcích, které se pomocí práce vyrábí a která je závislá na omezeních, se kterými firma pracuje (Halásková 2001, s. 7).

1.3 Rozdělení trhu práce

Jelikož neexistuje pouze jeden trh práce, následující podkapitola se věnuje jeho dělení a více tak přibližuje problematiku pracovního trhu.

1.3.1 Primární a sekundární trh práce

Primární pracovní trh je charakterizován lepšími a výhodnějšími pracovními příležitostmi s vysokou prestiží. Nabízí nám možnost profesionálního růstu a lepší podmínky pro práci. Pracovní místa jsou před ztrátou zaměstnání a propouštěním relativně bezpečná. Pracovníkům umožňuje zvýšit si kvalifikaci a posílit tak stabilitu zaměstnání. Za práci lidé na primárním trhu práce dostávají lépe zapláceno a dokonce se nabízí i možnost zvýšení platu (Halásková 2001, s. 19-20).

Na **sekundárním pracovním trhu** se soustřeďují pracovní místa s nižším finančním ohodnocením za práci a s nižší prestiží. Pracovní kariéra je nevýhodná, nestabilní a často přerušovaná kratší či delší nezaměstnaností. Lidé se oproti primárnímu trhu častěji ocitají bez práce. Zároveň je pro ně lehčí najít si nové zaměstnání. Téměř nikdo, kdo se pohybuje v tomto sektoru, nemá možnost zvýšit si kvalifikaci stejně tak jako dosáhnout profesního růstu (Halásková 2001, s. 20).

Toto rozdělení pracovního trhu na 2 samostatné části chápe Mareš (1994, s. 51-52) jako komplikaci v pohybu pracovníků. Přejít ze sekundárního na primární trh totiž není pro většinu lidí možný. Přejít je obtížný, protože většina povolání vyžaduje vyšší kvalifikaci. Na sekundárním trhu práce se ocitají zejména ženy, starší osoby, absolventi, osoby tělesně handicapované, nekvalifikované a málo vzdělané a členové etnický minorit. Mnoho autorů tuto skutečnost chápe jako diskriminaci – přístup na primární pracovní trh je totiž omezen celým sociálním kategoriím.

1.3.2 Formální a neformální trh práce

Dalším z často uváděných dělení trhu práce je rozdělení na formální a neformální pracovní trh.

Formálním pracovním trhem rozumíme „*trh oficiálních pracovních příležitostí, kontrolovaný společenskými institucemi sloužícími k jeho regulaci*” (Halásková, 2001, s. 11).

Neformální trh práce je naopak mimo kontrolu těchto institucí. Týká se například i samozásobitelství a domácích pracích – to znamená sousedskou a rodinnou výpomoc. Rodiny tak můžou zapojením na neformální trh práce zvyšovat své příjmy. V žádném případě však tento trh nenahrazuje nezaměstnanost. Dále sem patří i nelegální podnikání od kriminální povahy až po podnikání, které obchází pracovní a daňové zákony (Halásková 2001, s. 11).

Formální i neformální trh jsou propojeny a lepší možnosti na neformálním trhu jsou většinou dány lepším postavením na formálním trhu. To znamená, že lidé, kteří mají lepší postavení na formálním trhu, mají zároveň lepší podmínky pro uplatnění na neformálním trhu. Neformální pracovní trh je v současnosti spojován hlavně s prací na černém trhu a se zaměstnáváním pracovníku se zahraničí, kteří nemají pracovní povolení (Mareš 1994, s. 53).

1.3.3 Externí a interní trh práce

Trh práce můžeme také rozdělit na vnitřní (uvnitř jednotlivých podniků) a vnější, kde si firmy konkurují navzájem.

Vnitřní (interní) trh nemůžeme považovat za trh v pravém slova smyslu, „*neboť na něm dochází k rozmisťování pracovníků za pomoci souboru administrativních pravidel a mechanismů směřujících k více či méně definovaným cílům*” (Mareš 1994, s. 53). To znamená, že představuje pracovní příležitosti uvnitř firem, mezi nimiž jsou rozmisťováni pracovníci, a to bez propouštění. Firma se snaží zlepšovat flexibilitu a adaptabilitu práce, aby byl přechod pracovníků snazší. Taky podporuje jejich kvalifikaci. Pro interní trh práce je charakteristická vysoká cena lidské práce a vysoké náklady na obrát pracovníků. Důležitý je i neformální výcvik pracovníků (Halásková 2001, s. 12).

Vnější (externí trh) naopak podporuje přechod pracovníků mezi jednotlivými firmami. Je to trh, na kterém lidé nabízejí práci a kvalifikaci jednotlivým firmám a firmy naopak nabízejí uchazečům volná pracovní místa (Halásková 2001, s. 12).

Externí trh je typický pro Spojené státy americké, interní např. pro japonské ostrovy, kde je firma něčím jako velkou rodinou a důležité jsou tu závazky zaměstnance k firmě a naopak. Evropským příkladem vnitřního pracovního trhu je Německo, kde mají zaměstnanci možnost zlepšovat si kvalifikaci, jistota práce je velmi vysoká a firmy vycházejí zaměstnancům vstříc s přizpůsobováním pracovní doby. Vnější trh využívá velká Británie a Francie – typické je využívání vládních rekvalifikačních programů, nové formy rozmisťování služeb, dřívější odchody do důchodu apod. (Mareš 1994, s. 54).

Jelikož je práce, která je nabízená i poptávaná na pracovním trhu, důležitou součástí života každého z nás, další kapitola se zabývá jejím významem pro člověka.

2 Práce a její význam

Pro každého člověka znamená práce něco jiného, určitě se ale shodneme na tom, že tvoří důležitou součást života. Pro většinu lidí spočívá její význam jen ve finančním ohodnocení. Někoho naplňuje uspokojením a užitečností a je pro něj místem, kde se může obohatit a realizovat. Ostatní ji vnímají jako nepříjemnou zkušenost.

Práci je možné definovat jako *„cílevědomou činnost člověka vytvářející užitečné hodnoty k uspokojování vlastních potřeb pracujícího, případně potřeb jemu blízkých lidí“* (Matoušek 2003, s. 159).

Halásková (2001, s. 5) uvádí, že práce je plánovitá a vědomá činnost člověka, která je spojením jeho intelektu s manuální činností. Její význam v životě člověka vidí v tom, že se pracující člověk snaží uživit a zabezpečit svou rodinu a také se pomocí práce zdokonaluje, sebevzdělává a seberealizuje.

Vágnerová (2007, s. 50) rozumí zaměstnáním prostředek, který slouží k dosažení určitého cíle. Tento cíl je sice pro každého jiný, většinou se však jedná o ekonomické zajištění, společenský úspěch, ocenění a prestiž, zlepšování znalostí a dovedností.

Důležitost práce a pracovní morálky nám dokazují i lidová přísloví a ukazují tak na moudrost našich předků – např. „Bez práce nejsou koláče“, „S prací nejdál dojdeš“ apod. Práce tedy hraje v životě člověka velmi důležitou roli. Přináší materiální prospěch, je podmínkou existence člověka a zároveň je spojena s pocitem společenské užitečnosti a seberealizace. Člověk je díky práci součástí důležitých sociálních vztahů. Potkává nové lidi, navazuje pracovní vztahy a uzavírá nová přátelství. Hlavním úkolem práce tedy není pouze výroba statků a vykonávání služeb jak se mnozí nesprávně domnívají. Plněním pracovních úkolů lidé uplatňují své znalosti a dovednosti a tím rozvíjí svou identitu. Práce taky odvádí přebytečnou duševní a tělesnou energii (Buchtová 2002, s. 75-76).

Podle Mareše (1994, s. 56) je práce v naší kultuře silně zakotvena jak v uspořádání společnosti, tak i v psychice člověka. Zároveň však nevidí shodu v tom, proč je tak důležitá. Zaměstnání v moderní společnosti vidí jako centrální instituci, skrze kterou se definujeme - z našeho zaměstnání totiž odvozujeme status, cíle, sociální kontakty i strukturu života. Mít zaměstnání znamená společenský vzestup a ocitne-li se člověk bez práce, znamená to nejen ztrátu dosavadního statusu, ale i statusu budoucího. Dále uvádí, že vztahy na pracovišti rozvíjí identitu člověka.

2.1 Ztráta práce

Skutečnou hodnotu práce lidé většinu poznají, až když své zaměstnání ztratí. Do té doby ji berou jako samozřejmost, jako pravidelný zdroj příjmu. Právě proto je neočekávaná ztráta zaměstnání velkým zásahem, která může vyústit i v traumatizující zážitek.

Pro Většinu lidí znamená vyřazení z pracovního procesu negativní sociální, psychologické i zdravotní důsledky. Mizí pravidelný příjem peněz, člověk se ocitá v nejistotě, ztrácí pracovní návyky a dovednosti a ztrácí i smysl života. Ztrátou zaměstnání přichází i o společenské kontakty se spolupracovníky a přáteli, narušen je i časový rozvrh dne.

Pokud se člověk ocitá dlouhodobě bez práce, roste jeho nejistota a strach z budoucnosti. Začne pochybovat o vlastních schopnostech a ztrátu zaměstnání bere jako své osobní selhání. Z výsledků časopisu *Psychologie Heute* (Kircher, 1993) vyplynulo, že ztráta zaměstnání vede ke snižování sebevědomí, člověk přestává důvěřovat druhým lidem, propadá depresi a beznaději. Nezaměstnaný se stále více uzavírá do sebe a narůstá tak jeho izolace od společnosti. Vyřazení z pracovního procesu dopadá i na rodinné vztahy – v rodině narůstají konflikty a vzájemná obviňování ze ztráty zaměstnání (Buchtová 2002, s. 82).

Na druhé straně jsou mezi námi lidé, kteří prožívají ztrátu práce radostně. Zvyšuje se jim totiž množství volného času, ve kterém si mohou odpočinout a věnovat se svým zájmům, rodině, partnerům a přátelům. Tito lidé věří, že se jim brzy podaří najít novou práci. Domnívají se, že se nachází v krátkém časovém úseku, který spojuje spíše s odpočinkem než s obavami o budoucnost (Plesník a kol. 2006, s. 13).

2.2 Reakce na ztrátu práce

Jak bylo zmíněno v předchozí podkapitole, ztráta zaměstnání je pro člověka nepříjemným zážitkem spojeným s dlouhodobým stresem. Nezaměstnaní ztrácí důležité sociální role, snižuje se jejich společenská prestiž, sebehodnocení a ekonomické zvýhodnění. Nezaměstnaný postupně prožívá určité reakce (fáze), které jsou pro ztrátu práce typické.

Vágnerová (2004, s. 734-735) uvádí, že reakce na ztrátu zaměstnání probíhá v pěti fázích, které následují v různých časových intervalech.

- **Fáze šoku** – je bezprostřední reakcí na ztrátu práce. Nezaměstnaný odmítá a nechce uvěřit vzniklé situaci, popírá ji a má vztek. S postupem času může následovat i úleva a volnost z množství volného času.
- **Fáze optimistu a aktivního hledání nového místa** – nezaměstnaný je aktivní v hledání práce a věří, že se mu podaří uspět. Pokud se mu ale v krátké době nedaří práci získat, jeho postoj se mění.
- **Fáze přechodu do kategorie dlouhodobé nezaměstnanosti** – nezaměstnaný si uvědomuje, že je ohrožen trvalejším způsobem a více, než na začátku. Zažívá pocity stresu, ztrácí pocit vnitřní rovnováhy, trpí pesimistickými myšlenkami a obavou z budoucnosti. Ubývá i aktivity spojené s hledáním nového zaměstnání.
- **Fáze adaptace na styl života nezaměstnaného** - v této fázi se jedinec dostává do situace typické beznadějí, pasivitou, apatií a rezignací. Snižuje své sebehodnocení, ztrácí zájem o aktivní hledání nového místa i zájem o samotnou práci, protože si myslí, že to nemá smysl.
- **Fáze přetrvávající nedůvěry** - i pokud se podaří nezaměstnanému najít si po delší době nové pracovní místo, jeho nedůvěra, nejistota ani obavy nemizí snadno.

Buchtová (2002, s. 85) tvrdí, že ačkoli lidé reagují na ztrátu zaměstnání různým způsobem, obecně lze rozdělit reakce na ztrátu práce na následující fáze.

- **Psychický šok** - znamená odmítání skutečnosti ztráty práce. Je první reakcí na ztrátu zaměstnání.
- **Pasivita a rezignace** - je vyjádřením nechuti související se skutečností, že došlo ke ztrátě zaměstnání. Dochází k poklesu jakýchkoliv aktivit související se zaměstnáním.
- **Obranný postoj** - je charakteristický snahou pracovníků diskutovat o problémech, nesmiřovat se s rozhodnutím, že přišli o práci a snahou najít vysvětlení své výpovědi. Zaujímání obranného postoje je typické hlavně pro mužskou část populace.
- **Výzva k hledání nové práce** - je typická aktivní reakcí na ztrátu práce. Aktivita hledání nového zaměstnání je zřejmě spíše u populace s nižším věkem, která se snaží v co nejvyšší míře využít dosavadní podmínky zaměstnání a na jejich úkor hledat práci novou.

Plesník a kol. (2006, s. 9-11) uvádí, že člověk, který přišel o zaměstnání, prochází třemi fázemi.

- **Období aktivní** – v počáteční fázi nezaměstnanosti, kdy se člověk dozví, že přišel o práci, je optimistický a aktivně si hledá nové zaměstnání. Věří, že uspěje a podaří se mu najít nové pracovní místo. Přesto aktivní hledání zaměstnání vypadá u každého jinak. Na jedné straně existují lidé, kteří se snaží využít všech dostupných možností jak nalézt zaměstnání. Podávají inzeráty do novin, obesílají firmy svými životopisy, sledují inzeráty na internetu a zapojují do hledání i svou rodinu a přátele. Na druhé straně najdeme jedince, u kterých aktivní hledání znamená jen důvěru, že jim pracovní úřad nějakou práci nabídne, nebo že jim někdo ze známých dá vědět o volném místě.
- **Období zklamání** – přestože každý člověk odolává psychice jinak, nikdo nevydrží opakované neúspěchy dlouho. Pokud se nezaměstnaným nedaří dlouhodobě najít si práci, přichází zklamání, úzkosti, deprese, pesimismus a narušení duševní rovnováhy. Období zklamání obvykle přichází mezi 6. a 12. měsícem nezaměstnanosti.
- **Období pasivity** – čím více se délka nezaměstnanosti prodlužuje, tím více lidé bez práce vnímají svou situaci jako normální. V této fázi lidé dávno rezignovali na aktivní hledání zaměstnání a stávají se čím dál více pasivními. Zaměřují se více na udržení psychické rovnováhy a snaží se nemyslet na problémy – vyhýbají se výběrovým řízením, spoléhají na to, že se vše vyřeší samo.

Při ztrátě práce se jedinec stává nezaměstnaným. O této problematice podrobněji pojednává následující kapitola.

3 Nezaměstnanost a její klasifikace

Cílem této kapitoly je objasnění definice nezaměstnanosti, vysvětlení, které osoby jsou považovány za nezaměstnané a rozdělení nezaměstnanosti podle nejčastějšího dělení na jednotlivé druhy.

3.1 Vymezení problematiky nezaměstnanosti

Podle Matouška (2008, s. 116) znamená nezaměstnanost „*stav, ve kterém člověk schopný práce a ochotný pracovat nemá placené zaměstnání*“. Jako kritérium ochoty pracovat uvádí kontakty s pracovním úřadem a s potencionálními zaměstnavateli.

Nezaměstnanost znamená pro společnost velkou ekonomickou zátěž – nutnost vyplácet dávky nezaměstnaným, stát je povinen postiženým osobám platit pojištění a státní rozpočet je ochuzen o daně z příjmů nezaměstnaných osob (Matoušek 2008, s. 117).

Halásková (2001, s. 16) charakterizuje nezaměstnanost jako důsledek nerovnováhy na trhu práce. Nerovnováha na pracovním trhu vzniká v případě, kdy nabídka práce převyšuje poptávku po práci, nebo když struktura nabídky neodpovídá struktuře poptávky. Na pracovním trhu tedy není při vysoké nabídce práce dostatek volných pracovních míst. Proto na nezaměstnanost nahlíží jako na poruchu pracovního trhu.

Mach (2003, s. 114) uvádí, že za nezaměstnanou osobu se považuje každá osoba starší 15ti let, která nemá placené zaměstnání, je schopna pracovat a po určité období hledá práci, přičemž musí platit všechny uvedené podmínky.

Buchtová (2002, s. 65) považuje za nezaměstnané osoby produktivního věku splňující tyto podmínky: „*nemají placené zaměstnání ani příjem ze sebezaměstnání, jsou dočasně uvolněny z práce a očekávají, že budou znovu zaměstnány*“ a „*aktivně hledají práci a jsou ochotny do práce nastoupit*“.

3.2 Klasifikace nezaměstnanosti

Jelikož je nezaměstnanost velmi širokým pojmem, v následující podkapitole je rozdělena na jednotlivé druhy, abychom se mohli v její problematice lépe orientovat.

3.2.1 Podle příčin

Obecná ekonomická teorie rozlišuje podle příčin čtyři druhy nezaměstnanosti. Jedná se o frikční nezaměstnanost, strukturální nezaměstnanost, cyklickou nezaměstnanost a sezonní nezaměstnanost.

Frikční nezaměstnanost

Frikční nezaměstnanost vzniká v důsledku přemísťování pracovníků mezi pracovními pozicemi kvůli hledání lepšího pracovního místa. Lidé opouštějí staré zaměstnání a hledají si novou, lepší práci (Mach 2003, s. 115).

Frikční nezaměstnanost se vyskytuje na trhu práce v každém okamžiku. U lidí, kteří nově vstupují na trh práce, se jedná o dobu, dokud se jim nepodaří získat první zaměstnání. Většinou má krátké trvání. Její délka závisí na systému sociálních podpor ve státě, přičemž platí, že čím štedřejší je tento systém, tím více se prodlužuje doba hledání zaměstnání. Délka frikční nezaměstnanosti dále souvisí i s nároky pracovníků (na vyšší mzdy, charakter práce, pracovní prostředí apod.), nesouladem mezi strukturou nabídky práce a strukturou poptávky po práci (Mareš 1994, s. 17-19).

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost vzniká z důvodů nerovnováhy mezi lidmi, kteří jsou připraveni pracovat a požadavky zaměstnavatelů pro určitý typ práce. Pro tento typ nezaměstnanosti je tedy charakteristický nesoulad mezi kvalifikací osob nabízejících práci a poptávky po ní na trhu práce. Lidé nabízející práci mají určitý věk, kvalifikaci, zkušenosti. Požadavky firem na pracovním trhu se však od těchto požadavků liší. Zaměstnavatelé požadují nové kvalifikace, dovednosti a nové profese.

Část strukturální nezaměstnanosti je tvořena pohybem pracovních míst mezi jednotlivými odvětvími, které se pracující musí přizpůsobovat. Další část tvoří lidé, kteří přicházejí o práci z důvodů rušení pracovních míst nahrazením živé práce technikou. Paradoxem zůstává, že strukturální nezaměstnaností mohou být postiženy i lidé s vysokou kvalifikací, jejichž kvalifikace v důsledku změn výroby již není potřeba (Mareš 1994, s. 19-20).

Cyklická nezaměstnanost

Každá ekonomika je typická určitými hospodářskými cykly, které se opakují. Střídání cyklů vede buď k poklesu, nebo růstu nezaměstnanosti. Pokud se nachází ekonomika v recesi (období poklesu ekonomické aktivity), klesá poptávka po práci. To znamená propouštění zaměstnanců a tudíž i růst nezaměstnanosti. Pokud však ekonomická aktivita roste, roste i poptávka po práci a nezaměstnanost se snižuje (Halásková 2001, s. 16-17).

Sezónní nezaměstnanost

Sezónní nezaměstnanost je podle Matouška „vyvolána sníženou poptávkou po pracovních silách v závislosti na střídání ročních dob“(Matoušek 2003, s. 125). Typickým příkladem jsou služby pro rekreanty v letním období – množství rekreantů znamená zvýšenou poptávku po práci a nezaměstnanost tak klesá. Sezónní nezaměstnanost postihuje i obast stavebnictví a zemědělství.

3.2.2 Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost

Dalším z často uváděných dělení nezaměstnanosti je rozdělení na dobrovolnou a nedobrovolnou nezaměstnanost.

Dobrovolná nezaměstnanost

O dobrovolné nezaměstnanosti hovoříme v případě, že nezaměstnaný dává přednost před placeným zaměstnáním jiným aktivitám. Jedinec se tedy stává nezaměstnaným, protože sám pracovat nechce nebo nemusí. Nejčastěji nahrazuje práci volným časem, péčí o rodinu a děti, studiem, předčasným odchodem do důchodu apod. (Šimek 1997, s. 58).

Nedobrovolná nezaměstnanost

Protipólem dobrovolné nezaměstnanosti je nezaměstnanost nedobrovolná. Vzniká v důsledku nerovnováhy mezi lidmi aktivně hledajícími zaměstnání a počtem volných pracovních míst. Lidé by rádi pracovali, ale z důvodu malé poptávky po práci zkrátka nemohou. Nerovnováha na trhu práce nemusí pramenit pouze z mzdových příčin, problémy můžeme hledat i v nárocích na pracovní místo. Ty někdy bývají tak vysoké, že nezaměstnaný nemá reálnou šanci pracovní pozici získat. V tomto případě hovoříme o nedobrovolné nezaměstnanosti při stávající vysoké neobsazenosti pracovních míst (Šimek 1997, s. 58).

3.2.3 Ostatní dělení

Další druhy často uváděných nezaměstnaností jsou skrytá nezaměstnanost a neúplná a nepravá nezaměstnanost.

Skrytá nezaměstnanost

Skrytá nezaměstnanost je typická pro nezaměstnané, kteří nejsou registrováni na pracovním úřadě a často si ani zaměstnání nehledají (tzv. skrytá pracovní síla). Velkou část tohoto typu nezaměstnanosti tvoří mladiství, vdané ženy a starší osoby, které odcházejí do předčasného důchodu. Tito lidé buď na hledání práce rezignovali, nebo se snaží získat zaměstnání neformálně či přímo u zaměstnavatele bez registrace na úřadu práce. Další část skryté nezaměstnanosti tvoří lidé vyřazení z údajů o nezaměstnanosti. Důvodem je členství v programech pro nezaměstnané – rekvalifikace, veřejně prospěšné práce apod. (Mareš 1994, s. 20-21).

Neúplná zaměstnanost a nepravá nezaměstnanost

Ne všichni pracující lidé mají to štěstí, že mohou pracovat na plný pracovní úvazek. V takovém případě hovoříme o **neúplné zaměstnanosti**. Ta zároveň zahrnuje i osoby, jejichž kvalifikace nemůže být plně využita. Proto je neúplná zaměstnanost typická zkracováním pracovní doby či sdílením pracovní pozice. To znamená více umístěných lidí na trhu práce a zároveň snížení mzdových náklad zaměstnavatele. Je to jeden ze způsobů, kterým se společnost brání masové nezaměstnanosti.

Nepravá nezaměstnanost zahrnuje osoby, které nepracují ani nemají zájem pracovat. Dokonce odmítají přijmout nabízené zaměstnání. Pouze čerpají podporu v nezaměstnanosti. Patří sem i lidé, kteří jsou registrováni na úřadech práce, ale zároveň pracují nelegálním způsobem (Mareš 1994, s. 21-22).

3.2.4 Dlouhodobá nezaměstnanost

Obecně lze říci, že dlouhodobá nezaměstnanost znamená úsek v čase, kdy se nezaměstnanému nedaří nalézt práci. Doba nezaměstnanosti, kterou jednotlivý autoři označují jako dlouhodobou nezaměstnanost, se liší.

Halásková (2001, s. 16) považuje za dlouhodobou nezaměstnanost dobu, která trvá déle než 6 měsíců. Mareš (1994, s. 24) uvádí dobu minimálně jednoho roku. V čem se ale autoři shodují, je fakt, že s sebou přináší problémy jak pro jedince, tak pro celou společnost. Nezaměstnaní se potýkají s nepříjemnými otázkami nejisté budoucnosti a s osobním selháním. Společnost musí řešit problémy nároků na sociální podporu. Dlouhodobá nezaměstnanost bývá také spojována s opakovanou nezaměstnaností v průběhu celé pracovní kariéry jedince.

4 Dopady nezaměstnanosti

Přestože je každý člověk jedinečný a situaci nezaměstnanosti prožívá různým způsobem, bezesporu se shodneme na tom, že nezaměstnanost s sebou přináší negativní dopady, které jsou prožívány všemi postiženými. Právě této problematice se bude věnovat následující kapitola.

Dopady nezaměstnanosti se liší svou intenzitou a rozsahem, zároveň však spolu úzce souvisí a jsou navzájem podmíněny. Projevují se nejen v souvislosti s poklesem příjmů a snížení životní úrovně, postihují i každodenní život a společenské vztahy. V některých případech se jedná o menší negativní následky, mohou však vyústit i v životní tragédii. Jsou prožívány tím silněji, čím delší je doba nezaměstnanosti.

4.1 Zkušenost deprivace

Častou zkušeností prožívanou nezaměstnanými osobami je zkušenost deprivace. Deprivace nezaměstnaných souvisí s vyloučením jedince ze sociálních vztahů a z konzumu. Mareš (1994, s. 64) poukazuje na osoby, u nichž činnosti spojené s konzumem (plánování nákupu, vyhledávání zboží, služeb) zabírají značnou část nepracovního dne. Zisk nového zboží je vnímán jako příjemná událost kompenzující frustraci života a nespokojící práce. Vlastnictví zboží dodává lidem pocit psychického bezpečí a sociálního statusu.

Neschopnost získat a vlastnit určité množství zboží často vyústí v deprivaci, která může mít charakter absolutní či relativní. Na absolutní deprivaci je nahlíženo jako na určité existenční ohrožení. Deprivace relativní je chápána jako psychické strádání spojené s nezaměstnaností. Absolutní deprivace ohrožovala populaci především před rozvojem sociálního státu, v němž neexistoval systém podpor a sociální sítě neposkytovaly dostatečnou ochranu obyvatelstva před existenčním ohrožením. Dnes už o ní můžeme tvrdit, že je díky systému sociálního státu zatlačena do pozadí. Na druhé straně relativní deprivace je v dnešní společnosti daleko silnější. Nezaměstnanost ji přináší i v případě, jestliže nepředstavuje existenční ohrožení. V dnešní společnosti totiž s růstem vzdělání roste zároveň i aspirace. Prezentace komfortu vnucována masmédií vzbuzuje tyto aspirace daleko víc, než tomu bylo v minulosti. Aspirace na tento konzum jsou vzbuzovány i tam, kde k jeho uspokojení chybí potřebné prostředky. Jde právě o tento rozpor mezi vzbuzovanými aspiracemi a možnostmi jich dosáhnout, jehož následkem je relativní deprivace člověka. Ta je navíc zesilována

vnějším tlakem okolí na udržení určité úrovně spotřeby a snahou tuto úroveň před tímto okolím dosáhnout. Ztráta zaměstnání je tedy jednak ztrátou samotného statusu, ale i možnosti ho manifestovat. Vědomí o určitém životním stylu, který je od příslušníků společnosti spolu se závazky vůči okolí očekáván a tlak konzumní kultury šířené masmédií tedy vede k růstu relativní deprivace (Mareš 1994, s. 64).

4.2 Sociální izolace

Ztráta zaměstnání znamená pro člověka i ztrátu důležitých kontaktů, což není pro nezaměstnaného příjemnou zkušeností, protože se každý člověk v procesu socializace snaží získávat přátele a užitečné kontakty. Zpřetrhání těchto kontaktů může vést až k izolaci od společnosti. Nezaměstnaný se navíc vyhýbá ostatním osobám, protože má pocit studu ze stávající situace.

Mareš (1994, s. 69) vidí problém sociální izolaci v dvojím slova smyslu. Na jedné straně je ztráta zaměstnání zdrojem absence důležitých sociálních kontaktů, na druhé straně znamená rozbití řady dalších kontaktů, které s ním přímo nesouvisí. Problém nastává v tom, že tyto široké sociální kontakty nemůžeme nahradit užšími kontakty v nejbližším okolí rovnocenným způsobem.

Nezaměstnaní jsou vyloučeni ze sociálních kontaktů prostou fyzickou nepřítomností – týká se to zejména vztahů s osobami na bývalém pracovišti, které jsou zpravidla dále udržovány pouze zřídka. Ztráta úsilí jejich udržování je dána skutečností, že mizí společné zkušenosti. Izolace nemusí být vždy nutně spojovaná s fyzickým osamocněním jednotlivců. Lze ji chápat především jako izolaci od majoritní (zaměstnané) společnosti. Dalším motivem vedoucím k omezení sociálního kontaktu je pocit stigmatizace nezaměstnaného pramenící ze ztráty zaměstnání. Lidé mají často tendenci vyhýbat se zaměstnaným i nezaměstnaným jedincům, jelikož na ně působí depresivním způsobem.

Do sociální izolace se lidé dostávají postupně tak, jak s prodlužováním doby nezaměstnanosti narůstá pasivita jejich životních strategií. Míra izolace je spojena s řadou faktorů, kde hraje významnou roli věk nezaměstnaného. Mladí lidé se po ztrátě práce nenacházejí v tak tíživé sociální izolaci jako nezaměstnaní jedinci pokročilejšího věku. Sociální kontakty v širokých sociálních sítích (vzájemná přátelská, sousedská pomoc) jsou mezi populací mladších nezaměstnaných rozšířenější. U mladých nezaměstnaných nejsou

ojedinělé tendence k životu v širších sociálních sítích vrstevníků, které dokonce mohou vyústit k vzájemné solidaritě při kriminálních činnostech a vandalství, kdy jsou jedinci soustředováni do určitých gangů (Mareš 1994, s. 69-70).

4.3 Změna vnímání času

Ztráta zaměstnání je doprovázena stresujícími změnami ve vnímání času. Tyto změny ve vnímání času a narušení časové struktury jsou jedním z nejvýraznějších psychologických důsledků nezaměstnanosti (Mareš 1994, s. 65).

Přítomnost v zaměstnání tvoří u pracujícího člověka velkou část dne. Dny tak dostávají určitou strukturu a plynou podle určitých zvyklostí. Narušením této struktury je nezaměstnaný člověk nucen vytvořit si náhradní (vlastní) strukturu. Pouze malá část populace je však schopna si sama tuto strukturu udržet, většina z nás k tomu musí být nucena sociálními normami (Plesník a kol. 2006, s. 14).

Čas začíná být vyplňován pocitem nudy, vytrácí se smysl pro čas, dny se začínají vléct a ubíhají pomaleji než v zaměstnání a často je ani nelze odlišit od dnů víkendových. Hroutí se tak nejen struktura času, ale i jeho obsah – nezaměstnaný člověk tráví čas sledováním televizních programů, zabíjením času u hracích automatů, spánkem nebo jen ležením v posteli.

Vzájemná závislost práce a volného času je velmi důležitá. Hodnota volného času spočívá v relaxaci od práce. Ztráta práce tento význam volného času máte – neomezené množství volného času nepracujících brání v jeho efektivním využívání. Obzvláště mladší nezaměstnaní a osoby bez pracovních zkušeností mají potíže při jeho efektivním využívání a jejich volný čas bývá spojen s pocity nudy. Životní styl se stává pasivním. Navíc využití volného času v dnešní moderní společnosti vyžaduje množství peněz, a tak se dostávají do bludného kruhu, neboť jim jejich situace nedovoluje získat dostatek finančních prostředků (Mareš 1994, s. 66).

4.4 Vliv na rodinu

Ztráta práce nepůsobí negativně pouze na postiženého jedince, ale týká se celé rodiny nezaměstnaného.

Nezaměstnanost působí na rodinu hlavně v oblasti poklesu příjmů a snížení životní úrovně. Rodina se snaží omezit výdaje a žít úsporněji. Mění se i její postavení ve společnosti - status (Plesník a kol. 2006, s. 11).

Podle Mareše se zároveň snižuje i status postiženého v rodině a klesá jeho autorita. To se nejvíce projevuje v rodinách s dětmi a může způsobit problém při výchově. Napětí pramenící z finančních problémů je často zdrojem neshod a hádek a ohrožuje tak fungování rodiny. Dochází k narušení vztahů mezi členy rodiny. Pro nezaměstnané jsou právě tyto vztahy nesmírně důležité. Členové rodiny mu dodávají podporu a sebevědomí, které jsou důležité při návratu do pracovního procesu.

Na druhou stranu však rodina nemusí být nezaměstnaností jen ohrožena. Postiženým osobám nabízí útočiště a podporu. Poskytuje pomoc ve finanční oblasti i v každodenních situacích – ve styku s úřady, v péči o dítě apod. (Mareš 1994, s. 68).

4.5 Vliv na fyzické zdraví

V minulosti přiváděla nezaměstnanost rodiny do stavu chudoby a znamenala tak i zhoršení zdravotního stavu. Lidé ve snaze omezit své výdaje na minimum trpěli podvýživou a nemocemi z nevyváženého stravování. Dnešní systém sociálního státu pokrývá životní minimum přece jen lépe, a proto jsou důsledky nezaměstnanosti pro fyzické zdraví méně nepříznivé. Navíc se začínají častěji vyskytovat nemoci spojené se stresem před nemocemi pramenícími z nedostatečné výživy. Problém mezi nezaměstnaností a fyzickým zdravím způsobuje stres, který doprovází ztrátu zaměstnání. Oslabuje celé tělo a člověk se tak stává náchylnější k nemocem. Nahromaděný stres pak člověk často řeší kouřením, požíváním alkoholu, léků a drog, což vede ke zhoršení zdravotního stavu (Mareš 1994, s. 71).

4.6 Vliv na psychické zdraví

Přestože všichni lidé po ztrátě zaměstnání nemusí upadnout do chudoby, je pro všechny nezaměstnanost důvodem k obavám. Starosti nepůsobí jen nedostatek peněz, ale i omezení kontaktů se společností a vyloučení z prostředí, jehož byl člověk dříve součástí. To vede k narušení psychické rovnováhy. Narůstají negativní pocity, napětí pesimismus. Klesá úroveň štěstí a životní spokojenosti. Nezaměstnaný vnímá ztrátu práce jako své selhání, což

ovlivňuje jeho emocionální stabilitu. Začíná ztrácet sebedůvěru a trpí pocity podřadnosti. Stává se úzkostlivějším, trpí depresemi, nízkým sebevědomím, obavami z budoucnosti, neurotickým chováním a poruchami spánku (Mareš 1994, s. 72-73).

4.7 Životní úroveň

Pro nezaměstnaného i jeho rodinu znamená ztráta práce velké snížení životní úrovně. Příjem peněz ze zaměstnání nyní nahrazuje příjmem z podpory v nezaměstnanosti či sociální podporou. To sice rodině umožňuje pokrýt základní potřeby, ale znamená často radikální omezení výdajů a spotřeby. Ačkoli v dnešní společnosti není situace nezaměstnanosti tak kritická jako tomu bylo v minulosti, přesto musí nezaměstnaní zavádět úsporná opatření a začít šetřit. Dávky podpory nejsou dostatečné hlavně u osob, které trpí určitými dietami, pro nastávající matky, starší osoby a nemocné. Finanční problémy jsou tím větší, čím déle trvá nezaměstnanost. Můžeme tedy říci, že životní úroveň klesá stále více s délkou nezaměstnanosti. Dlouhodobě nezaměstnaní lidé potom často uvádí své rodiny do dluhů. To je taky důvodem, proč přijímají i hůře placenou a méně kvalifikovanou práci (Mareš 1994, s. 63).

4.8 Ztráta statusu

Ztráta práce znamená pro nezaměstnaného statusový pád. Člověk ztrácí status zaměstnaného a zároveň přijímá nový status nezaměstnaného. Většina lidí jej považuje za méněcenný a velmi nepříjemný. Společnost vidí nezaměstnaného jako odpovědného za svou situaci a nezaměstnanost chápe jako jeho osobní prohru. Očekává od něj, že by měl nepříjemnou situaci změnit. Vyvíjí tak na nezaměstnaného tlak, aby si v co nejkratší době našel novou práci. A to bez ohledu na reálné šance (Plesník a kol. 2006, s. 14).

Mareš (1994, s. 75) uvádí, že nezaměstnaným brání nedostatek peněz v uspokojování potřeb určité úrovně spotřeby. Zaměstnání je však zároveň určité potvrzení vlastní pozice ve společnosti. Každý člověk se snaží dosáhnout určité úrovně na společenském žebříčku a určité úrovně životního standardu. To znamená dosažení určitého statusu. A právě ztrátou zaměstnání o tento status přichází.

Podle Šimka (1997, s. 57) nezaměstnaný člověk společně se ztrátou statusu přichází i o část osobní prestiže. Ztráta je tím silnější, čím prestižnější bylo jeho bývalé zaměstnání. Mizí i jistota příjmu, který současně potvrzuje prestiž jedince ve společnosti.

4.9 Sociálně patologické jevy

Nezaměstnanost dopadá negativně nejen na jednotlivce. Nežádoucí důsledky má i pro celou společnost. U jednotlivců se projevuje narušením organizace života, rodinných vztahů, pácháním kriminálních činů, nadměrné konzumace alkoholu či užíváním drog a léků. Tyto důsledky ve společnosti vyvolávají sociálně patologické procesy – krizi hodnot, krizi rodiny, rozklad společnosti, alkoholismus, závislost na drogách, kriminalitu, pokusy o sebevraždu apod. (Mareš 1994, s. 78-79).

Také Buchtová (2002, s. 115-116) se věnuje výskytu sociálně patologických jevů spojených s nezaměstnaností. Lidé bez práce častěji konzumují alkohol, návykové látky, páchají kriminální činnosti a jsou u nich zaznamenány častější pokusy o sebevraždy. I v České republice stále stoupá počet sebevražd spojených se ztrátou zaměstnání. Matoucí na této skutečnosti je, že na začátku nezaměstnaní prožívají ztrátu práce jako období dovolené, kdy si mohou odpočinout a zamyslet se nad svou budoucností. S postupem času, kdy opakovaně selhávají v pokusech najít si práci, narůstá pesimismus, pocit nepotřebnosti, obavy budoucnosti a beznaděj. Proto často volí tento extrémní způsob (sebevraždu), jak sdělit ostatním, že prožívají problémy.

5 Nezaměstnanost absolventů škol

Pro absolventy škol je stále těžším úkolem najít si zaměstnání. Důvody můžeme hledat v nedostatku zkušeností a v nerovnováze mezi profesní strukturou absolventů a potřebami pracovního trhu. Proto se absolventi řadí mezi problémové skupiny na trhu práce a často se stávají obětmi dlouhodobé nezaměstnanosti (Halásková 2001, s. 24).

5.1 Vymezení pojmu absolvent školy

Absolventem se rozumí zaměstnanec, který nastupuje do zaměstnání na práci odpovídající jeho kvalifikaci, jestliže celková doba jeho odborné praxe nedosáhla po řádném ukončení studia 2 let, přičemž do této doby není počítána mateřská nebo rodičovská dovolená. (definice dle Zákoníku práce č. 262/2006 Sb.)

Pokud se tedy čerstvému absolventu školy nepodařilo sehnat zaměstnání, ocitá se bez práce a do pracovního poměru se zařadí např. až po půl roce od ukončení školy, bude stále považován za absolventa, a to po dobu dvou let.

Halásková (2001, s. 24-25) rozlišuje kromě pojmu absolvent i pojem mladiství. Uvádí, že mladiství jsou občané, kteří se pohybují ve věku od 15 do 18 let a úspěšně dokončili povinnou devítiletou školní docházku. Stejně jako absolventům jim chybí pracovní návyky a zkušenosti, práci si většinou nedokáží udržet dlouhodobě a často končí opakovaně v evidenci úřadů práce. Pracovat ani nechtějí a chybí jim dostatečná motivace k práci. Jejich zařazení na trh práce je spojen i s nepříjemnými legislativními opatřeními a zaměstnavatelé tak o ně nejeví zájem. Situaci mladistvých a absolventů na pracovním trhu dále zhoršuje jejich nízký věk, žádná nebo nedostatečná kvalifikace a zákaz konání některých prací.

5.1.1 Dlouhodobě nezaměstnaný absolvent školy

Dlouhodobě nezaměstnaný absolvent školy je ten, kterému se nepodařilo získat práci déle než 6 měsíců po ukončení studia. Dlouhodobá nezaměstnanost je zároveň ukazatelem podílu absolventů nezaměstnaných déle, než je doba 6 měsíců vzhledem k celkovému počtu nezaměstnaných absolventů (Festová a kol. 2005, s. 43).

5.1.2 Rozdělení absolventů škol podle dosaženého vzdělání

Pojem absolvent školy je definován výše, nicméně pro účel praktické části této bakalářské práce bude lepší absolventy škol rozdělit podle úrovně dosaženého vzdělání. Festová a kol. uvádí následující dělení.

První skupinu tvoří **vyučení absolventi**. Jsou to osoby, které úspěšně absolvovaly běžné učební obory SOU (střední odborné učiliště) nebo učební obory. Tyto obory jsou určené pro žáky s neukončeným základním vzděláním a absolventi je navštěvují po dobu dvou až tří let (Festová a kol. 2005, s. 19)

Další skupinou jsou **vyučení s maturitou**. Sem můžeme zařadit absolventy studijních oborů SOU, které trvají 4 roky a jsou zakončeny maturitní zkouškou. Dále sem patří absolventi, kteří navštěvovali nástavbové studium pro absolventy učebních oborů, kde po vyučení mají možnost pokračovat dál a získat maturitní vzdělání (Festová a kol. 2005, s. 27)

Nejpočetnější skupinu tvoří **absolventi maturitních oborů SOŠ** (střední odborné školy). Do této kategorie řadíme absolventy, kteří se připravovali ve čtyřletých oborech SOŠ a po ukončení úspěšně získali maturitní vysvědčení (Festová a kol. 2005, s. 31).

Absolventi VOŠ (vyšších odborných škol) úspěšně složili maturitní zkoušku a po ní navštěvovali i dvou až tříapůlleté studijní obory na vyšších odborných školách (Festová a kol. 2005, s. 37)

Absolventi vysokých škol se připravovali v bakalářském, magisterském nebo doktorském studiu na univerzitě a dosáhli tak nejvyššího možného vzdělání na trhu práce (Festová a kol. 2005, s. 41).

5.2 Postoje absolventů k hledání zaměstnání

Pro každého nezaměstnaného absolventa je jeho situace nepříjemná a snaží se ji změnit. Postoje k hledání zaměstnání jsou u každého absolventa jiné, obecně je ale lze podle Buchtové (2002, s. 87) rozdělit na aktivní postoj k hledání zaměstnání, postoj přizpůsobení se a pasivní postoj.

- **Aktivní postoj** – absolvent je při hledání práce aktivní a věří, že se mu podaří najít zaměstnání. Je ochoten zvýšit si svou kvalifikaci a dál se vzdělávat, odstěhovat se

za práci a odloučit se od rodiny. Účastní se výběrových řízení, podává si inzeráty do novin a shromažďuje co nejvíce dostupných informací, aby svou nepříjemnou situaci změnil.

- **Postoj „přizpůsobení se”** – pokud se absolventům nedaří najít si práci, následuje většinou postoj přizpůsobení se. Absolventi sice souhlasí se změnou své profese, ale odmítají se za práci stěhovat.
- **Pasivní postoj** – dlouhodobě nezaměstnaný absolvent rezignuje na hledání práce, doufá, že se situace vyřeší sama. Spoléhá, že se mu podaří najít práci i při zachování stejných životních podmínek a není ochotný je měnit – nemá zájem zvyšovat si kvalifikace ani měnit profesní zaměření. Stává se bezradným a propadá pesimismu.

Trhlíková a kol. (2003, s. 29) uvádí, že při hledání zaměstnání je důležité, jak absolventi využijí dobu nezaměstnanosti – např. zahájením vlastního podnikání, rekvalifikací, změnou bydliště apod., nebo jsou pasivní a pouze chtějí čerpat podporu. Úspěšnost nalezení zaměstnání však nezávisí pouze na postoji absolventa, ale odvíjí se i od ekonomického vývoje, míře nezaměstnanosti v regionu, poptávce po pracovnících v daném oboru a na dosaženém vzdělání absolventa.

5.3 Požadavky trhu práce od absolventů

Má – li být přechod absolventa ze školy na trh práce plynulý, je důležité, aby byli absolventi připraveni na požadavky budoucích zaměstnavatelů. Jejich znalosti a kvalifikace by měly odpovídat očekávání zaměstnavatele. Tyto schopnosti absolventi nepoužívají pouze při zařazení na pracovní trh, ale i v běžném životě.

Přestože nároky zaměstnavatelů záleží na konkrétní pracovní pozici, firmy dávají přednost spíše širším obecným dovednostem před hlubokými a úzkými znalostmi. Od absolventů vyžadují hlavně umět jednat s lidmi, týmovou práci, schopnost řešit problémy, být zodpovědný a přizpůsobivý. Důležité je, aby byli absolventi ochotni učit se novým věcem, doplňovat si kvalifikaci, byli zkušení při zacházení s počítačem a třídění informací. Jednou

z nejdůležitějších podmínek pro přijetí absolventa ze strany zaměstnavatelů je požadavek praktických dovedností a znalost praxe. Zaměstnavatelé hodnotí vysoce i loajalitu pracovníka – to znamená sounáležitost s firmou a ztotožnění se s jejími cíli.

U absolventů s vyšším vzděláním požadují zaměstnavatelé více kompetencí. Samozřejmostí je aktivní používání minimálně jednoho cizího jazyka. Zároveň platí, že čím vyššího vzdělání absolvent dosáhl, tím se nároky na jednotlivé kompetence více sbližují. Naopak v případě vyučených absolventů najdeme v hodnocení důležitých kompetencí velké rozdíly (Úlovcová a kol. 2009, s. 60-64).

5.4 Problémy při zaměstnávání absolventů

Přestože jsou absolventi ochotní pracovat za nižší finanční ohodnocení, dále se vzdělávat a zvyšovat si svou kvalifikaci, jsou zbláhli v používání výpočetní techniky, aktivně používají cizí jazyk a nabízí časovou flexibilitu – zkrátka splňují většinu požadavků zaměstnavatele, jejich zařazení na trh práce je stále velkým problémem.

Největším problémem ze strany zaměstnavatelů je požadavek praxe a pracovních zkušeností. Vyžadují je proto, že se často objevuje problém v nedostatku praktických znalostí a znalostí pracovního prostředí. Absolventi taky často postrádají pracovní i sociální návyky, protože neměli možnost zařadit se na pracovní trh. Dále nastává problém v představách absolventa o výši mzdy, která je často nereálná. Nízká pracovní morálka a neztotožnění se s firemní filosofií či delší doba, kterou absolventi potřebují na to, aby se přizpůsobili pracovním požadavkům, jsou dalšími důvody, proč jsou absolventi odmítáni (Úlovcová a kol. 2009, s. 69-72).

Halásková (2001, s. 25) vidí problém při zaměstnávání absolventů v tom, že:

- mladiství vyučení nemůžou být kvůli nízkému věku zařazeni do zaměstnání, které vyžaduje hmotnou odpovědnost;
- absolventům bez kvalifikace chybí zájem a předpoklady pro přípravu na povolání;
- absolventi se změněnou pracovní schopností se velmi těžko zařazují na pracovní trh;
- absolventi škol, kteří mají ukončenou odbornou přípravu, jsou odmítáni, protože jejich příprava nevyhovuje zaměstnání.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Empirické šetření

Empirické šetření této práce vychází z poznatků o dopadech nezaměstnanosti absolventů, kterým se věnuje 4. kapitola teoretické části práce. Šetření je zaměřeno na analýzu a vyhodnocení nejčastějších dopadů nezaměstnanosti absolventů ve společnosti. Zkoumá vliv nezaměstnanosti na konflikty v mezilidských vztazích, vztah nezaměstnanosti a sociální izolace, životní úroveň, zdravotního stavu a vliv nezaměstnanosti na negativní sebehodnocení jedince.

6.1 Stanovení cíle empirického šetření a formulace otázek empirického šetření

Hlavním cílem empirického šetření této práce je analyzovat a vyhodnotit dopady dlouhodobé nezaměstnanosti absolventů škol ve společnosti.

Po určení cíle práce následovala formulace 5 základních otázek empirického šetření, které jsou rozšířeny o dílčí otázky rozhovoru (použité metody empirického šetření) tak, aby výsledky šetření byly co nejpřesnější. Otázky vychází z teoretické části práce a týkají se sledování oblasti nezaměstnanosti a mezilidských vztahů, vlivem nezaměstnanosti na sociální izolaci, životní úroveň, zdravotní stav a sebehodnocení.

Pro účel výzkumného šetření byly stanoveny následující otázky empirického šetření:

1. Ovlivňuje nezaměstnanost počet konfliktů v mezilidských vztazích?

Na první otázku empirického šetření budou reagovat následující otázky rozhovoru:

- a) Hádáte se z důvodu nezaměstnanosti často se svými rodiči?
- b) Dostáváte se kvůli své situaci nezaměstnané(ho) často do hádek s přítelem/příteľkyní nebo s kamarády?

2. Podmiňuje nezaměstnanost pocit společenské izolace?

Na druhou otázku šetření budou reagovat tyto otázky rozhovoru:

- a) Byl(a) jste nucen(a) se ztrátou zaměstnání omezit účast na společenských akcích?
(Pokud ano, kterých oblastí se omezení týká (kultura, sport, volný čas)?

- b) Jste z důvodu nezaměstnanosti méně v kontaktu se svými přáteli?
- c) Domníváte se, že z důvodu nezaměstnanosti přicházíte o důležité společenské kontakty?

Trpíte z důvodu nezaměstnanosti pocity samoty?

3. Souvisí nezaměstnanost se snížením životní úrovně?

Na třetí otázku empirického šetření budou reagovat následující otázky rozhovoru:

- a) Znamená pro Vás absence zaměstnání horší životní úroveň?
- b) Jste nuceni omezit Vaše výdaje, které mají vliv na životní úroveň?

4. Je dlouhodobá nezaměstnanost důsledkem zhoršení zdraví?

Na tuto otázku šetření budou reagovat následující otázky rozhovoru:

- a) Je pro Vás nezaměstnanost spojená se stresovou situací?
- b) Pociťujete zhoršení zdravotního stavu nebo zdravotní potíže?
- c) Byli jste nuceni v době nezaměstnanosti vyhledat pomoc lékaře? (Pokud ano, jaká byla jeho specializace?)

5. Ovlivňuje nezaměstnanost negativně sebehodnocení jedince?

Na poslední otázku empirického šetření budou reagovat tyto otázky rozhovoru:

- a) Cítíte se z důvodu nezaměstnanosti rovnocenně svým přátelům, rodině?
- b) Trpíte pocity méněcennosti z důvodu absence zaměstnání?
- c) Viníte sami sebe ze situace, že jste nezaměstnaní?

Po stanovení základních otázek empirického šetření následoval výběr vhodné metody empirického šetření, výběr respondentů a jejich krátká charakteristika a sběr dat od jednotlivých respondentů. Poslední část výzkumného šetření je zaměřená na vyhodnocení otázek empirického šetření, komparaci výsledků s teoretickou částí (popřípadě i s jinými výzkumy) a zpracování závěru.

6.2 Metoda a průběh empirického šetření

Zvolenou metodou sběru dat byl polostrukturovaný rozhovor. Metoda byla záměrně vybrána proto, že při rozhovoru je nutný přímý kontakt výzkumníka s respondenty a lze tak lépe posoudit autentičnost odpovědí (Žižlavský 2003, s. 118). Dalším důvodem použití metody bylo, že při polostrukturovaném rozhovoru může respondent výzkumníkem stanovené

otázky do značné míry ovlivnit a mohou tak vzniknout nové skutečnosti, se kterými výzkumník nepočítal. Z realizovaného rozhovoru se mi podařilo analyzovat nejen dopady nezaměstnanosti u vybraného vzorku respondentů, ale vyplynuly z něj například i příčiny nezaměstnanosti nebo postoje absolventů k situaci nezaměstnanosti. Polostrukturovaný rozhovor je součástí kvalitativního výzkumu a je tvořen ze stejně formulovaných otázek v pevně stanoveném pořadí. Otázky je nutné volit tak, aby byly srozumitelné pro všechny respondenty. Zároveň je nutné, aby byly otázky stanoveny ve finální podobě před samotnou realizací rozhovoru (Žižlavský 2003, s. 120).

Rozhovor probíhal na klidném místě (kavárna), protože si myslím, že příjemná atmosféra způsobí větší ochotu respondentů odpovídat na otázky. Sběr dat probíhal v měsíci lednu a únoru letošního roku. Pomocníkem při získávání odpovědí od účastníků výzkumu mi byl diktafon. Získané odpovědi přikládám do příloh práce (příloha č. 1). Přepis odpovědí byl sice časově náročnější než jejich přímé zapisování, na druhou stranu jsem se ale vyvarovala situace, kdy bych se snažila při dotazování účastníků zapisovat odpovědi a nevěnovala bych dostatečnou pozornost jednotlivým souvislostem a vypovídací hodnotě odpovědí. Mohlo by dojít i k situaci, kdy bych se snažila si zjednodušit zápis odpovědí a vynechala bych důležité informace, které jsou nutné pro interpretaci výsledků. Metoda rozhovoru je totiž podle Žižlavského (2003, s. 110) postavená na interpretaci a logice informací.

6.3 Charakteristika zkoumaného souboru

V rámci kvalitativního šetření je nutné nejprve provést záměrný výběr. Podle Gavory (2000, s. 144) je záměrný výběr nutný proto, aby vybrané osoby měly potřebné zkušenosti a vědomosti daného problému. Je to totiž jediný způsob, jak získat autentické informace o problematice. Výběr vhodných účastníků se ukončí, když výzkumník dojde ke zjištění, že výpovědi od dalších osob se opakují. Rozšiřovat výběr o další osoby potom nemá smysl.

Cílem empirického šetření je analyzovat a vyhodnotit dopady nezaměstnanosti absolventů škol ve společnosti. Oslovenými respondenty byli tedy nezaměstnaní absolventi škol, kteří se lišili dosaženým stupněm vzdělání tak, aby se jednalo o charakteristiku absolventů vycházející z teoretické části práce.

Výzkumné šetření bylo prováděno se 4 respondenty a všem účastníkům byla zaručena anonymita. Všichni oslovení byli velmi ochotní a pravdivě odpovídali na položené otázky.

Následující podkapitola se věnuje krátkým charakteristikám jednotlivých respondentů.

6.3.1 Respondent č. 1

První respondentkou je mladá žena, věk 21 let, dosažené vzdělání střední odborné s maturitou (obchodní akademie). Bydlí ve společné domácnosti s rodiči a bratrem. Nezaměstnaná je 2 a půl roku a stejnou dobu je evidovaná i na úřadu práce. Příležitostně přijímá nabídku různých brigád. Ze situace je zklamaná a cítí se méněcenná. Má strach z budoucnosti, protože by se ráda uplatnila ve vystudovaném oboru, ale obává se, že středoškolské vzdělání není dostačující. Studovat vysokou školu však nemá v plánu.

6.3.2 Respondent č. 2

Druhým respondentem je 20ti letý muž, dosažené vzdělání střední odborné učiliště s maturitou (obor zahradník). Bez práce je 13 měsíců a stejně dlouhou dobu je registrován na úřadu práce. Žije s rodiči a dvěma sourozenci ve společné domácnosti. Nejvíce mu vadí názory rodiny a některých lidí z okolí, kteří si myslí, že pracovat nechce. Sám je totiž při hledání zaměstnání aktivní, ale najít vhodnou pracovní pozici se mu doposud nepodařilo. Je ochoten pracovat i v jiném oboru než vystudoval a přijmout i hůře placené zaměstnání a dokonce i dojíždět za prací. Dalším problémem tohoto respondenta jsou rodinné vztahy. Rodiče totiž požadují přispívat do rodinného rozpočtu a neustále si stěžují na lenost syna a viní ho z nedostatečné aktivity při hledání zaměstnání.

6.3.3 Respondent č. 3

Třetí respondentkou je žena, věk 27 let, která dosáhla vysokoškolského vzdělání magisterského typu v oboru stavební management. V evidenci úřadu práce je 7 měsíců. Bydlí společně s přítelem, který ji v nepříjemné situaci finančně pomáhá. Při hledání zaměstnání je aktivní, nespolehá pouze na zprostředkování pracovních nabídek pracovníky úřadu práce, ale sama hledá nabídky na internetu a v novinách. Ráda by pracovala ve vystudovaném oboru, protože ji naplňuje a velmi baví. Svou situaci vnímá velmi negativně a uvažuje o přestěhování do většího města, protože by pro ni bylo snadnější získat práci. Dokonce přemýšlí i o vycestování do zahraničí.

6.3.4 Respondent č. 4

Poslední respondentkou je žena, věk 24let. Nejvyššího vzdělání dosáhla úspěšným absolvováním vyšší odborné školy se zaměřením na cestovní ruch. Nezaměstnaná je od doby ukončení studia, tedy 2 roky. Bydlí s rodiči, kteří jí finančně vypomáhají. Jak sama uvedla, z počátku jí situace nezaměstnanosti nevadila. Postupem času si ale začala více uvědomovat závažnost situace a v poslední době je kvůli absenci zaměstnání pod velkým tlakem. I když se nedomnívá, že by za svou situaci byla odpovědná, je celou věcí znechucena. Ráda by pracovala na plný úvazek (ideálně ve vystudovaném oboru), protože v blízké budoucnosti plánuje s přítelem založit si rodinu.

6.4 Interpretace výsledků empirického šetření

Následující kapitola se věnuje vyhodnocení realizovaného empirického šetření. Kapitola je rozdělena do 5 částí. Každá část je zaměřená na vyhodnocení 1 otázky empirického šetření. Abych však mohla jednotlivé otázky vyhodnotit, nejprve jsem se musela zaměřit na jednotlivé otázky rozhovoru. Každé otázce rozhovoru jsem se věnovala samostatně a doplnila ji o krátký komentář. Na základě zodpovězených otázek rozhovoru jsem potom mohla vyhodnotit základní otázky empirického šetření, které jsem opět doplnila komentáři.

6.4.1 Zhodnocení první otázky empirického šetření

Ovlivňuje nezaměstnanost počet konfliktů v mezilidských vztazích?

První otázka se snažila zjistit, **zda je nezaměstnanost důvodem hádek s rodiči**. 3 ze 4 oslovených respondentů se shodli, že nezaměstnanost není důvodem hádek s rodiči.

Uvádím některé z odpovědí:

„To určitě ne. Rodiče se mi spíš snaží pomoci a být mi oporou, protože ví, že situaci nebudu zrovna lehce a jsem pořád ve stresu.“

„To vůbec. Moji rodiče jsou v pohodě a ví, že najít si práci není žádná sranda. Navíc přijímám každou brigádu, ke které se dostanu, takže vidí, že se snažím.“

Na tuto otázku tedy můžeme odpovědět, že nezaměstnanost není u oslovených respondentů důvodem hádek s rodiči.

Druhá otázka zjišťovala, **zda se účastníci výzkumného šetření z důvodu nezaměstnanosti dostávají do konfliktů s partnerem(partnerkou) nebo kamarády.**

Všichni respondenti na otázku odpověděli shodně. Nezaměstnanost pro ně neznamená důvod ke konfliktům s jejich partnery nebo kamarády.

Pro příklad uvádím některé odpovědi:

„To ne. Kamarádi naopak ví, že situaci nesu těžce a spíš se mě snaží podpořit. Chápu, že nechodím na tolik akcí jako oni, protože jsem věčně bez peněz.“

„Ne. Přítel je mi oporou a stejně tak i kamarádi.“

Na druhou otázku rozhovoru tedy lze odpovědět, že nezaměstnanost nemá vliv na konflikty s partner či kamarády.

Na základě výše uvedených odpovědí získaných z empirického šetření můžeme říci, že **nezaměstnanost neovlivňuje počet konfliktů v mezilidských vztazích.**

6.4.2 Zhodnocení druhé otázky empirického šetření

Podmiňuje nezaměstnanost pocit společenské izolace?

První otázka se respondentů ptala, **zda jsou nuceni se ztrátou zaměstnání omezit účast na společenských akcích.**

Všichni účastníci empirického šetření se shodovali v odpovědi, že nezaměstnanost pro ně jednoznačně znamená důvod k omezení účasti na společenských akcích.

Pro příklad uvádím jednu z odpovědí:

„Tak určitě. Všechno totiž stojí peníze a ty já nemám. Navíc když si nějaký vydělám, musím přispívat rodičům na jídlo a bydlení. Dřív jsem chodil skoro každý týden na Sigmu, teď už zápasy sleduju jenom v televizi. Ani na zábavy už nechodím. Celkem mi to chybí.“

Odpověď na první otázku tedy zní, že ztráta zaměstnání znamená pro respondenty tohoto šetření i omezení účasti na společenských akcích.

Druhá otázka zjišťovala, **zda jsou nezaměstnaní méně v kontaktu se svými přáteli.**

Všichni respondenti odpověděli, že frekvence kontaktů s přáteli v době nezaměstnanosti skutečně klesá.

Například jeden z respondentů odpověděl následovně:

„Jo. Vídáme se čím dál méně. Všichni kamarádi totiž pracují nebo studují. Už ani moc nechodíme s kamarádkama na kafe jako dřív.“

Na druhou otázku tedy můžeme odpovědět, že společně s nezaměstnaností klesá u vybraného vzorku respondentů i kontakt s přáteli.

Třetí otázka se respondentů ptala, **zda se domnívají, že kvůli absenci zaměstnání přichází i o důležité společenské kontakty.**

Opět se žádná z odpovědí nelišila a oslovení respondenti všichni shodně odpověděli, že absence zaměstnání pro ně znamená i ztrátu důležitých společenských kontaktů.

Jedna z nabízených odpovědí zněla:

„Myslím si, že o něco určitě přicházím. Zaměstnaní jsou totiž ve styku s více lidma a ti jim můžou pomoci třeba při hledání lepší práce. Taky bych třeba mohla získat nové známé a kamarády, kdybych měla práci.“

Čtvrtá otázka se respondentů ptala, **zda trpí z důvodu nezaměstnanosti pocitu samoty.**

Všichni účastníci empirického šetření opět odpověděli shodně, že skutečně zažívají pocitu samoty.

Například:

„No, je fakt, že přes den se doma nudím. Odpoledne zajdu třeba s kámošema ven, ale není to každý den. Nevadilo by mi být víc s lidma, hodně se nudím a chybí mi společnost.“

Lze tedy říci, že oslovení respondenti trpí z důvodu nezaměstnanosti pocitem samoty.

Na základě zodpovězených otázek rozhovoru druhé otázky empirického šetření tedy můžeme říci, že u vzorku vybraných respondentů **nezaměstnanost podmiňuje pocit společenské izolace.**

6.4.3 Zhodnocení třetí otázky empirického šetření

Souvisí nezaměstnanost se snížením životní úrovně?

První otázka zjišťovala, **zda znamená nezaměstnanost pro respondenty zhoršení životní úrovně.**

Všichni účastníci bez váhání odpověděli, že se jejich životní úroveň snížila.

Pro příklad uvádím jednu odpověď:

„Určitě. V hodně věcech se musím omezit. Často si říkám, že až budu pracovat, koupím si tohle a tamto. Nejvíc mi vadí, že přicházím o hodně věcí a že nezaměstnanost je zhoršením životní úrovně nejen mě, ale celé rodiny. Rodiče totiž nemají nejlíp placenou práci a navíc mě musí živit a víc kvůli mně šetřit. Je mi to vůči nim blbý. “

Na první otázku tedy můžeme odpovědět, že z výsledku empirického šetření plyne, že nezaměstnanost skutečně znamená i snížení životní úrovně.

Druhá otázka zjišťovala, **zda jsou nezaměstnaní nuceni omezit výdaje, které mají vliv na životní úroveň.**

Všichni informanti odpověděli, že situace je nutí omezit výdaje, které mají vliv na životní úroveň.

Uvádím jednu z odpovědí:

„Určitě, peníze se snažím ušetřit ve všech oblastech. Týká se to i stravy. Dříve jsem nakupovala pouze bio potraviny ve zdravé výživě, nyní jsem se omezila na potraviny nižší kvality.“

Na základě odpovědí respondentů tohoto empirického šetření tedy můžeme říci, že nezaměstnaní jsou nuceni omezit výdaje, které mají vliv na životní úroveň.

Z odpovědí na obě otázky rozhovoru si můžeme odpovědět i na třetí otázku empirického šetření. **Nezaměstnanost pro účastníky šetření souvisí se snížením životní úrovně.**

6.4.4 Zhodnocení čtvrté otázky empirického šetření

Je dlouhodobá nezaměstnanost důsledkem zhoršení zdraví?

První otázka se respondentů ptala, **zda je pro ně nezaměstnanost spojená se stresovou situací.**

3 ze 4 dotazovaných účastníků odpověděli, že nezaměstnanost pro ně znamená i stres.

Jedna z odpovědí zněla:

„Jo. Doma do mě totiž naši pořád ryjou, že bych si měl konečně něco najít. To mě strašně štve a zároveň stresuje, protože se snažím a furt nic. Na úřad práce se taky nedá spolehnout. Je to nanic.“

Na tuto otázku tedy lze odpovědět, že pro oslovené respondenty je nezaměstnanost skutečně spojená se stresovou situací.

Druhá otázka zjišťovala, **zda nezaměstnaní pocítují zhoršení zdravotního stavu či zdravotní potíže.**

Pouze jedna dotazovaná potvrdila, že nezaměstnanost u ní vedla i ke zhoršení fyzického zdraví. Zhoršení jejího zdravotního stavu však vycházelo ze stresu. Ostatní respondenti si nejsou vědomi žádných zdravotních obtíží.

Častá odpověď na otázku zněla:

„To vůbec ne.“

Nemůžeme tedy usuzovat, že by nezaměstnanost měla vliv na zhoršení zdravotního stavu.

Třetí otázka zjišťovala, **zda museli respondenti vyhledat během nezaměstnanosti lékařskou pomoc.**

Pouze 1 respondentka odpověděla, že byla nucena vyhledat lékařskou pomoc. Všichni ostatní dotazovaní se shodli, že navštívit lékaře nemuseli.

Nabízím jednu z odpovědí:

„Ne, nemusela jsem vyhledat lékařskou pomoc. Pokud tedy nepočítám pravidelnou prohlídku u zubaře.“

Na základě odpovědí respondentů tedy nemůžeme říci, že by u oslovených respondentů nezaměstnanost byla důvodem k vyhledání lékařské pomoci.

Zodpovězené otázky rozhovoru tedy ukazují, že **dlouhodobá nezaměstnanost není u vybraných respondentů důsledkem zhoršení fyzického zdraví, zároveň však lze tvrdit, že nezaměstnanost má vliv na zhoršení psychického zdraví.**

6.4.5 Zhodnocení páté otázky empirického šetření

Ovlivňuje nezaměstnanost negativně sebehodnocení jedince?

První otázka se respondentů ptala, **zda se cítí z důvodu nezaměstnanosti rovnocenně svým přátelům a rodině.**

Pouze 1 oslovená respondentka odpověděla, že si připadá rovnocenná svým přátelům i rodině. Ostatní si díky své situaci připadají méněcenní.

Vybírám jednu odpověď na otázku:

„Abych řekla pravdu tak si připadám zbytečná a ve srovnání s ostatními se cítím méně sebevědomá, protože se mi pořád nedaří najít zaměstnání a všichni kamarádi jsou zaměstnaní. Oni to tak ale neberou a spíš se mě snaží podporovat a pomoci.“

Na základě výše uvedeného tedy můžeme tvrdit, že účastníci empirického šetření se nevnímají rovnocenně svým přátelům a rodině.

Druhá otázka rozhovoru měla za úkol zjistit, **zda účastníci výzkumného šetření trpí pocity méněcennosti z důvodu absence zaměstnání.**

3 z dotázaných skutečně odpověděli, že nezaměstnanost je pro ně spojena s pocity méněcennosti.

Pro příklad uvádím jednu odpověď:

„No už mě to pěkně štve, že pořád nemám práci, i když se snažím a chodím na pohovory a hledám práci i na netu a v novinách. Už si přijdu, že je se mnou asi něco špatně, když se mi tak dlouho nedaří nic najít.“

Pro respondenty realizovaného empirického šetření je tedy absence zaměstnání spojena s pocity méněcennosti.

Poslední otázka zjišťovala, **zda nezaměstnaní viní sami sebe ze situace nezaměstnanosti.**

2 z účastníků rozhovoru uvedli, že se domnívají, že nezaměstnanost je skutečně jejich chybou. Zbylí 2 respondenti však nesouhlasili a nevidí se jako viníky ze stávající situace.

Uvádím některé z odpovědí:

„Myslím si, že částečně je nezaměstnanost mojí chybou, protože bych nepřijala úplně všechny nabídky. Ráda bych pracovala v oboru, který jsem vystudovala, protože mě naplňuje a baví mě.“

„Ne. Myslím si, že chyba je v systému. Nabídka práce prostě není a i když má člověk vystudovanou vysokou, tak mu stejně nikdo nic nezaručí.“

Zhodnocení poslední otázky není tedy jednoznačné.

Při celkovém hodnocení poslední otázky empirického šetření se vyskytly největší potíže při hledání jednoznačné odpovědi. Z výsledků realizovaného empirického šetření ale plyne, že **nezaměstnanost negativně ovlivňuje sebehodnocení jedince.**

6.5 Diskuze výsledků a shrnutí empirického šetření

Závěrečná kapitola empirického šetření porovnává výsledky šetření s teoretickou částí práce, popřípadě i s jinými empirickými šetřeními.

První otázka empirického šetření zjistila, že **nezaměstnanost nemá vliv na počet konfliktů v mezilidských vztazích.** Stejným problémem se zabýval i výzkum diplomové práce Českové (2010, s. 54). Z výsledků je zřejmé, že kvalita vztahů v období nezaměstnanosti se nemění. Toto tvrzení potvrzuje i Mareš, který uvádí, že rodinné vztahy nemusí být nezaměstnaností pouze ohroženy. Rodina nabízí nezaměstnanému útočiště a podporu, poskytuje pomoc ve finanční oblasti i v každodenních situacích. Zároveň ale upozorňuje, že napětí spojené s nezaměstnaností může být zdrojem neshod a hádek a narušovat tak mezilidské vztahy (Mareš 1994, s. 68).

Druhá otázka šetření zjistila, že **nezaměstnanost podmiňuje pocit společenské izolace**. Stejného názoru je i Mareš, který tvrdí, že ztráta zaměstnání znamená pro člověka i ztátu důležitých kontaktů. Zpřetrhání těchto kontaktů může vest až k sociální izolaci od společnosti. Mareš (1994, s. 69).

Třetí otázka šetření zjišťovala, zda nezaměstnanost souvisí se snížením životní úrovně. Výzkumné šetření skutečně potvrdilo, že **spolu nezaměstnaností dochází i ke snížení životní úrovně**. Totožné jsou i výsledky výzkumu bakalářské práce Špalekové (2011, s. 47). Výsledek se shoduje i s tvrzením Mareše, který uvádí, že pro nezaměstnané znamená jeho situace zároveň i velké snížení životní úrovně. Nezaměstnanost znamená radikální omezení výdajů a spotřeby – nezaměstnaní musí zavádět úsporná opatření a začít šetřit, což se podepíše na celkovém snížení životní úrovně (Mareš 1994, s. 63).

Čtvrtá otázka empirického šetření došla k závěru, že **nezaměstnanost není důsledkem zhoršení fyzického zdraví**. Výsledek je v rozporu s Marešovým tvrzením, podle jehož mínění přivádí nezaměstnanost rodiny do chudoby a znamená tak i zhoršení zdravotního stavu. Lidé se snaží omezit výdaje na minimum a trpí tak podvýživou a nemocemi z nevyváženého stravování. Problém mezi nezaměstnaností a fyzickým zdravím je způsoben i stresem, který doprovází situaci nezaměstnanosti (Mareš 1994, s. 71-72). Nezaměstnanost má tedy nepříznivý vliv i na psychické zdraví, což potvrzují i výsledky empirického šetření této bakalářské práce. Stejnou otázkou se zabývala ve svém výzkumu bakalářské práce i Špaleková (2011, s. 47). Z výsledků je patrné, že nezaměstnanost má prokazatelně negativní vliv na psychické zdraví člověka. Negativní vliv na fyzické zdraví výsledky výzkumu vyvracejí.

Poslední otázka empirického šetření zjistila, že **nezaměstnanost má negativní vliv na sebehodnocení jedince**. Výsledek je totožný s empirickým šetřením Českové (2010, s. 56). Výsledek souhlasí i s tvrzením Plesníka, který uvádí, že většina lidí vnímá status nezaměstnaného jako méněcenný a velmi nepříjemný. Společnost vidí nezaměstnaného jako odpovědného za svou situaci a nezaměstnanost chápe jako osobní prohru (Plesník 2006, s. 13).

Závěrem můžeme říci, že výsledky realizovaného empirického šetření se shodují s teoretií této práce vyjma prvního získaného výsledku.

Shrnutí výsledků empirického šetření:

- **nezaměstnanost neovlivňuje počet konfliktů v mezilidských vztazích;**
- **nezaměstnanost podmiňuje pocit společenské izolace;**
- **nezaměstnanost souvisí se snížením životní úrovně;**
- **dlouhodobá nezaměstnanost je důsledkem zhoršení zdraví psychického, nikoliv však fyzického;**
- **nezaměstnanost negativně ovlivňuje sebehodnocení jedince.**

Za nejzávažnější dopad nezaměstnanosti u oslovených absolventů lze považovat pocit společenské izolace. Absolventi se kvůli statusu nezaměstnaného často straní majoritní společnosti, což vede nejen k nemožnosti navázání nových prospěšných vztahů, ale často je ohroženo i stávající přátelství. A protože je člověk tvor společenský, tak mu dlouhodobé vyhýbání se společnosti neprospívá. Může vést nejen k pocitům samoty, ale až k citové deprivaci, což není příznivé pro psychické zdraví člověka. Vyhýbání se společnosti souvisí často s pocitem méněcennosti, kteří mladí lidé pociťují. Dopady nezaměstnanosti u člověka tedy nestojí osamoceně, ale jsou navzájem propojeny a prolínají se. Jsou prožívány tím silněji, čím delší je doba trvání nezaměstnanosti.

Závěr

Tato bakalářská práce s názvem Analýza možných dopadů dlouhodobé nezaměstnanosti absolventů škol poukazovala na dnešní problém mladých absolventů, kteří se po ukončení školy snaží najít zaměstnání. Mladí lidé opouští školy nabytí znalostmi a dovednostmi s očekáváním jejich požití v praxi. Tento úkol však není vůbec jednoduchý. Části z nich se to skutečně podaří a při zařazení do pracovního procesu jsou úspěšní. Ti méně úspěšní však často končí dlouhodobě v evidenci úřadu práce. Absolventi totiž patří mezi rizikové skupiny na trhu práce. Zaměstnavatelé o ně nejeví zájem, protože vyžadují předchozí pracovní zkušenosti a právě ty absolventi postrádají. Dalším důvodem, proč jsou absolventi často odmítáni, je jejich nereálná představa o výši mzdy, chybějící pracovní návyky či doba, kterou absolventi potřebují na to, aby se přizpůsobili pracovnímu prostředí.

Nezaměstnaní mladí lidé jsou tak nuceni vypořádat se s mnoha problémy, které jsou s absencí zaměstnání spojeny. A právě touto problematikou se zabývá tato práce. **Hlavním cílem práce bylo analyzovat dopady nezaměstnanosti absolventů škol ve společnosti.**

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je členěna do pěti na sebe navazujících kapitol. První kapitola se věnovala charakteristice trhu práce, jeho dělení a vysvětlení systému nabídky a poptávky na trhu práce. Druhá kapitola se zabývala prací a jejím významem pro člověka, ztrátou práce a reakcemi na ztrátu práce. Třetí kapitola byla zaměřena na objasnění problematiky nezaměstnanosti - vymezení pojmu nezaměstnanosti a členění nezaměstnanosti. Čtvrtá kapitola práce zkoumala dopady nezaměstnanosti – zkušenost deprivace, sociální izolace, změny vnímání času, vliv nezaměstnanosti na rodinu, fyzické a psychické zdraví, životní úroveň, ztrátu statusu a sociálně patologické jevy spojeny s nezaměstnaností. Poslední kapitola teoretické části se zabývala problematikou nezaměstnaností absolventů škol – vymezením pojmu absolvent školy, rozdělením absolventů škol podle úrovně dosaženého vzdělání, požadavky trhu práce od absolventů, problémy spojené se zaměstnáváním absolventů a postoji absolventů k hledání zaměstnání.

Teoretická část této bakalářské práce sloužila jako východisko pro praktickou část práce, ve které bylo hlavním cílem u vybraného vzorku respondentů analyzovat a vyhodnotit dopady nezaměstnanosti absolventů škol. Pro tento cíl byly stanoveny základní otázky empirického šetření:

1. Ovlivňuje nezaměstnanost počet konfliktů v mezilidských vztazích?
2. Podmiňuje nezaměstnanost pocit společenské izolace?
3. Souvisí nezaměstnanost se snížením životní úrovně?
4. Je dlouhodobá nezaměstnanost důsledkem zhoršení zdraví?
5. Ovlivňuje nezaměstnanost negativně sebehodnocení jedince?

Z výsledků empirického šetření vyplynulo, že:

- nezaměstnanost neovlivňuje počet konfliktů v mezilidských vztazích;
- nezaměstnanost podmiňuje pocit společenské izolace;
- nezaměstnanost souvisí se snížením životní úrovně;
- dlouhodobá nezaměstnanost je důsledkem zhoršení zdraví psychického, nikoliv však fyzického;
- nezaměstnanost negativně ovlivňuje sebehodnocení jedince.

Výsledky empirického šetření byly následně porovnány s poznatky v teoretické části práce. Výsledky šetření se shodovaly s teoretickými poznatky vyjma prvního získaného výsledku.

K nejzávažnějším dopadům nezaměstnanosti u oslovených absolventů lze řadit pocit společenské izolace. Mladí lidé se z důvodu nezaměstnanosti často straní společnosti, což jim brání navázat nové prospěšné vztahy, ale často tak ohrožují i stávající přátelství. A protože je člověk tvor společenský, tak mu dlouhodobé vyhýbání se společnosti neprospívá. Může vést k pocitům samoty a citové deprivaci, což negativně ovlivňuje psychické zdraví. Vyhýbání se společnosti souvisí často s pocitem méněcennosti, kterým absolventi trpí. Dopady nezaměstnanosti tedy nestojí osamoceně, ale jsou navzájem propojeny a prolínají se. Jsou pociťovány tím silněji, čím delší je doba nezaměstnanosti.

Práce by mohla znamenat přínos v zamyšlení se nad problémem nezaměstnaných absolventů a pokus o jejich porozumění jak ze strany společnosti, tak i ze strany zaměstnavatelů. Obrovský přínos znamenala práce především pro mě jako pro autorku. Získala jsem totiž mnoho aktuálních informací týkajících se fenoménu nezaměstnanosti a rozšířila si tak obzor svých vědomostí.

Řešení a eliminaci dopadů nezaměstnanosti absolventů škol, pro které už v této práci nezbyl prostor, by mohla dále rozpracovávat například diplomová práce.

Závěrem lze říci, že nezaměstnanost byla, je a bude spoučastí společnosti a v nejbližší době zřejmě nelze očekávat její pokles. Je nepříjemnou skutečností nejen v našich zeměpisných šířkách, ale na celém světě. Záleží tedy na každém jednotlivci i na společnosti jako celku, jak se k ní postaví a bude s ní bojovat a co lze udělat pro to, aby se situace nezaměstnanosti zlepšila.

Seznam použité literatury

1. BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost. Psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vydání. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.
2. FESTOVÁ, J. a kol. *Nezaměstnanost absolventů škol se středním a vyšším odborným vzděláním – 2005*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2005
3. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 94. publikace. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-79-6.
4. HALÁSKOVÁ, R. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, katedra psychologie, 2001. ISBN 80-7042-595-4.
5. KUBÍNKOVÁ, M. a kol. *Nový zákoník práce s účinností od 1.ledna 2007 a související předpisy*. Praha: Sondy, s.r.o., 2006. ISBN 80-86846-15-6
6. MACH, M. *Makroekonomie II. pro magisterské (inženýrské studium)*. 2. vydání. Slaný: Melandrium, 2003. ISBN 80-86175-34-0
7. MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-901424-9-4.
8. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 1. vydání. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-549-0.
9. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 80-7367-368-0.
10. PLESNÍK, V. a kol. *Problém dlouhodobé nezaměstnanosti: praxe a východiska*. Krnov: Reintegra, 2006. ISBN 80-239-7140-9.
11. ŠIMEK, D. *Sociologie práce*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1997. 77 s. ISBN 80-7067-705-8.
12. TRHLÍKOVÁ, J. a kol. *Přechod absolventů středních škol do praxe a jejich uplatnění II. etapa*. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2003.
13. ÚLOVCOVÁ, H. a kol. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2008*. 1. vydání. Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2009. ISBN 987-80-87063-21-7

14. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3 rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3
15. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie II. Dospělost a stáří*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2007. 461 s. ISBN 978-80-246-1318-5
16. ŽIŽLAVSKÝ, M. *Metodologie pro sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. ISBN 80-210-3110-7

Seznam příloh

Příloha č. 1 použitý rozhovor

Příloha č. 1 použitý rozhovor

Rozhovor č. 1

Hádáte se z důvodu nezaměstnanosti často se svými rodiči?

„To určitě ne. Rodiče se mi spíš snaží pomoci být mi oporou, protože ví, že situaci nenesu zrovna lehce a jsem pořád ve stresu.“

Dostáváte se kvůli své situaci nezaměstnané(ho) často do hádek s přítelem/přítelkyní nebo s kamarády?

„To ne. Kamarádi naopak ví, že situaci nesu těžce a spíš se mě snaží podpořit. Chápu, že nechodím na tolik akcí jako oni, protože jsem věčně bez peněz.“

Byl(a) jste nucen(a) se ztrátou zaměstnání omezit účast na společenských akcích? Pokud ano, kterých oblastí se omezení týká (kultura, sport, volný čas)?

„Určitě, na společenské akce jsem skoro úplně přestala chodit. Z důvodu nedostatku peněz samozřejmě. Dříve jsem chodila často do kina nebo plavat. Je mi ale trapný chtít od rodičů peníze, když nemám práci a oni mě živí. Sice si příležitostně vydělávám na brigádách, ale peníze se snažím si šetřit.“

Jste z důvodu nezaměstnanosti méně v kontaktu se svými přáteli?

„Jo. Vídáme se čím dál méně. Všichni kamarádi totiž pracují nebo studují. Už ani moc nechodíme s kamarádkama na kafe jako dřív.“

Domníváte se, že z důvodu nezaměstnanosti přicházíte o důležité společenské kontakty?

„Myslím si, že o něco určitě přicházím. Zaměstnaní jsou totiž ve styku s více lidmi a ti jim můžou pomoci třeba při hledání lepší práce. Taky bych třeba mohla získat nové známé a kamarády, kdybych měla práci.“

Trpíte pocity samoty?

„Ano. Sedím totiž pořád v prázdném bytě a nemám co dělat. Všichni jsou přes den v práci.“

Znamená pro Vás absence zaměstnání horší životní úroveň?

„Určitě. V hodně věcech se musím omezit. Často si říkám, že až budu pracovat, koupím si tohle a tamto. Nejvíc mi vadí, že přicházím o hodně věcí a že nezaměstnanost je zhoršením životní úrovně nejen mě, ale celé rodiny. Rodiče totiž nemají nejlíp placenou práci a navíc mě musí živit a víc kvůli mně šetřit. Je mi to vůči nim blbě.“

Jste nuceni omezit Vaše výdaje, které mají vliv na životní úroveň?

„Ano, snažím se šetřit, kde to jde. Hlavně na oblečení. Dříve jsem si kupovala jen značkové oblečení, ale teď, pokud si vůbec něco koupím, je to většinou zboží ze second handu.“

Je pro Vás nezaměstnanost spojena se stresovou situací?

„To je. Mám strach z budoucnosti, že si snad nikdy nenajdu práci. Přijdu pod velkým tlakem a bojím se, že se budu muset celý život omezovat.“

Pocitujete zhoršení zdravotního stavu nebo zdravotní potíže?

“Abych řekla pravdu, tak si připadám unavenější a hlavně o dost víc ve stresu. Stres u mě vedl k nedostatku železa a vypadávání vlasů. Takže bohužel pro mě nezaměstnanost znamená i zhoršení zdraví.“

Byli jste nuceni v době nezaměstnanosti vyhledat pomoc lékaře?(Pokud ano, jaká byla jeho specializace?)

„Ano, musela jsem chodit k hematoložce a ta mě doporučila vyhledat i pomoc psychologa, protože jsou podle ní moje zdravotní problémy spojeny s dlouhodobým stresem.“

Cítíte se z důvodu nezaměstnanosti rovnocenně svým přátelům, rodině?

„Abych řekla pravdu tak si připadám zbytečná a ve srovnání s ostatními se cítím méně sebevědomá, protože se mi pořád nedaří najít zaměstnání a všichni kamarádi jsou zaměstnaní. Oni to tak ale neberou a spíš se mě snaží podporovat a pomoci.“

Trpíte pocity méněcennosti z důvodu absence zaměstnání?

„To jo. Přijdu si kvůli tomu méně sebevědomá.“

Viníte sami sebe ze situace, že jste nezaměstnaní?

„Spíš jo. Kdybych totiž měla víc známých a měla při hledání práce ostřejší lokty, tak si myslím, že by se mi možná podařilo najít si práci. Dneska už to totiž není ani tak o znalostech, ale spíš o přístupu. Znáám hodně lidí, kteří mají horší vzdělání než já a práci mají.“

Rozhovor č. 2

Hádáte se z důvodu nezaměstnanosti často se svými rodiči?

„Furt. Naši do mě pořád ryjou, že jsem furt zavřenej doma a nic nedělám. Je to nanic.“

Dostáváte se kvůli své situaci nezaměstnané(ho) často do hádek s přítelem/přítelkyní nebo s kamarády?

„Tak přítelkyni ani nemám a kámoši jsou v klidu. Víjou, že to není sranda.“

Byl(a) jste nucen(a) se ztrátou zaměstnání omezit účast na společenských akcích? Pokud ano, kterých oblastí se omezení týká (kultura, sport, volný čas)?

„Tak určitě. Všechno totiž stojí peníze a ty já nemám. Navíc když si nějaký vydělám, musím přispívat rodičům na jídlo a bydlení. Dřív jsem chodil skoro každý týden na Sigmu, teď už zápasy sleduju jenom v televizi. Ani na zábavy už nechodím. Celkem mi to chybí.“

Jste z důvodu nezaměstnanosti méně v kontaktu se svými přáteli?

„No abych řekl pravdu, tak čím dál tím míň. Dělalí totiž na směny a když jdou třeba na pivko, tak pokaždé s nima nejdu, protože nemám peněz na rozhazování.“

Domníváte se, že z důvodu nezaměstnanosti přicházíte o důležité společenské kontakty?

„To asi jo. Kdybych totiž pracoval, mohl bych si najít třeba víc kámošů. Nebo přítelkyni, protože bych furt nesesedl doma a byl víc s lidma.“

Trpíte pocity samoty?

„No, je fakt, že přes den se doma nudím. Odpoledne zajdu třeba s kámošema ven, ale není to každý den. Nevadilo by mi být víc s lidma, hodně se nudím a chybí mi společnost.“

Znamená pro Vás absence zaměstnání horší životní úroveň?

„Tak to na 100%. Nemůžu si dovolit koupit si věci, který bych rád měl. Nemůžu jít ani s klukama na pivo, protože prostě nemám prachy. Nejvíc mě štve, že bych šel pracovat rád, ale prostě není kde.“

Jste nuceni omezit Vaše výdaje, které mají vliv na životní úroveň?

„Jasně, kdybych měl práci, šetřil bych si na byt nebo dům a chtěl bych v něm mít kvalitní věci. A nemusel bych sev něčem furt omezovat.“

Je pro Vás nezaměstnanost spojena se stresovou situací?

„Jo. Doma do mě totiž naši pořád ryjou, že bych si měl konečně něco najít. To mě strašně štve a zároveň stresuje, protože se snažím a furt nic. Na úřad práce se taky nedá spolehnout. Je to nanic.“

Pociťujete zhoršení zdravotního stavu nebo zdravotní potíže?

„To vůbec ne.“

Byli jste nuceni v době nezaměstnanosti vyhledat pomoc lékaře?(Pokud ano, jaká byla jeho specializace?)

„To vůbec.“

Cítíte se z důvodu nezaměstnanosti rovnocenně svým přátelům, rodině?

„Abych byl upřímněj tak ani ne. Rodiče mi pořád říkají, že je všechno moje chyba. Já se ale snažím a práci si hledám. Taky mi přijde blbý, že pořád musím bydlet doma, když všichni mí kámoši už bydlí sami a jsou celkem samostatní. Jenom furt nechápu, co dělám špatně.“

Trpíte pocity méněcennosti z důvodu absence zaměstnání?

„No už mě to pěkně štve, že pořád nemám práci, i když se snažím a chodím na pohovory a hledám práci i na netu a v novinách. Už si přijdu, že je se mnou asi něco špatně, když se mi tak dlouho nedaří nic najít.“

Viníte sami sebe ze situace, že jste nezaměstnaní?

„To zas ani ne, protože pořád chodím na nějaký pohovory a hledám práci. Klidně bych se za prací aji přestěhoval do jinýho města.“

Rozhovor č.3

Hádáte se z důvodu nezaměstnanosti často se svými rodiči?

„Ne. Rodiče totiž ví, že najít si práci není jednoduché. Máma je dokonce ve stejné situaci, už 4 roky je doma bez práce.“

Dostáváte se kvůli své situaci nezaměstnané(ho) často do hádek s přítelem/přítelkyní nebo s kamarády?

„Ne. Přítel je mi oporou a stejně tak i kamarádi.“

Byl(a) jste nucen(a) se ztrátou zaměstnání omezit účast na společenských akcích? Pokud ano, kterých oblastí se omezení týká (kultura, sport, volný čas)?

„Ano, musela jsem omezit kino a divadlo, které mám moc ráda. Kvůli nedostatku peněz se snažím šetřit, kde se dá a výdaje omezit jen na nejnnutnější věci. Kultura byla jedna z věcí, která musela dočasně stranou. Doufám, že jen dočasně.“

Jste z důvodu nezaměstnanosti méně v kontaktu se svými přáteli?

„S přáteli v kontaktu sice zůstávám, jen asi trochu míň. Všichni mí známí jsou totiž společenštii tvorové, ale já v poslední době do společnosti moc nechodím.“

Domníváte se, že z důvodu nezaměstnanosti přicházíte o důležité společenské kontakty?

„Určitě. V práci potkáte spoustu zajímavých lidí, můžete navázat nové známosti, přátelství. Kontakt s novými lidmi je jedna z věcí, která mi chybí.“

Trpíte pocity samoty?

„Určitě trávím víc času sama a sama se i cítím. Jsem totiž společensky založený člověk a společnost k životu zkrátka potřebuju. Lidé z mého nejbližšího okolí totiž všichni pracují a já jediná sedím doma.“

Znamená pro Vás absence zaměstnání horší životní úroveň?

„Jednoznačně. Musím se omezovat jen na základní věci. Snažím se šetřit, kde se dá.“

Jste nuceni omezit Vaše výdaje, které mají vliv na životní úroveň?

„Určitě, peníze se snažím ušetřit ve všech oblastech. Týká se to i stravy. Dříve jsem nakupovala pouze bio potraviny ve zdravé výživě, nyní jsem se omezila na potraviny nižší kvality.“

Je pro Vás nezaměstnanost spojena se stresovou situací?

„Bohužel je. Navíc jsem pesimista a vím, že ani vysokoškolský titul nemusí být záruka dobrého zaměstnání. Proto mám často obavy z budoucnosti, že se mi nepodaří najít žádnou vhodnou práci.“

Pocitujete zhoršení zdravotního stavu nebo zdravotní potíže?

„Ne, nepocituji.“

Byli jste nuceni v době nezaměstnanosti vyhledat pomoc lékaře?(Pokud ano, jaká byla jeho specializace?)

„Ne, nemusela jsem vyhledat lékařskou pomoc . Pokud tedy nepočítám pravidelnou prohlídku u zubaře.“

Cítíte se z důvodu nezaměstnanosti rovnocenně svým přátelům, rodině?

„I když vím, že za svou situaci v podstatě nemůžu, tak se přiznám, že když kamarádi mluví o zaměstnání, tak si někdy připadám trochu trapně, protože jsem jediná bez zaměstnání. Přiznám se, že jsem tak trochu ve svých očích selhala.“

Trpíte pocity méněcennosti z důvodu absence zaměstnání?

„Jak jsem uvedla v minulé odpovědi – oproti ostatním si někdy přijdu trapně méněcenná, protože ve společnosti, ve které se pohybuji, jsem jediná nezaměstnaná.“

Viníte sami sebe ze situace, že jste nezaměstnaní?

„Myslím si, že částečně je nezaměstnanost mojí chybou, protože bych nepřijala úplně všechny nabídky. Ráda bych pracovala v oboru, který jsem vystudovala, protože mě naplňuje a baví mě.“

Rozhovor č.4

Hádáte se z důvodu nezaměstnanosti často se svými rodiči?

„To vůbec. Moji rodiče jsou v pohodě a ví, že najít si práci není žádná sranda. Navíc přijímám každou brigádu, ke které se dostanu, takže vidí, že se snažím.“

Dostáváte se kvůli své situaci nezaměstnané(ho) často do hádek s přítelem/přítelkyní nebo s kamarády?

„Vůbec. Můj přítel moji situaci chápe a vidí, že se snažím.“

Byl(a) jste nucen(a) se ztrátou zaměstnání omezit účast na společenských akcích? Pokud ano, kterých oblastí se omezení týká (kultura, sport, volný čas)?

„Určitě. Když jsem studovala a dostávala kapesné od rodičů, byla jsem věčně někde na diskotékách, koncertech a dalších akcích. Ted' musím šetřit, kde se dá.“

Jste z důvodu nezaměstnanosti méně v kontaktu se svými přáteli?

„No, s kamarády jsem asi v kontaktu míň, protože všichni pracují a nemají moc času.“

Domníváte se, že z důvodu nezaměstnanosti přicházíte o důležité společenské kontakty?

„Trochu asi jo. Přece jenom jste v kontaktu s víc lidma, když pracujete, než když jste doma. Čím víc lidí znáte, tím víc z toho můžete vyžít.“

Trpíte pocity samoty?

„Přes den, kdy je přítel v práci se doma nudím. Rodiče i známí taky pracují, takže většinou trávím čas sama. Líp se cítím s lidma než sama, takže odpověď na otázku by byla ano, připadám si často sama.“

Znamená pro Vás absence zaměstnání horší životní úroveň?

„Určitě. Když jsem studovala, rodiče mi dávali celkem dost vysoký kapesný. Ted' mě sice taky pomáhají, ale kapesný je pochopitelně o dost nižší. Hodně věcí jsem se musela vzdát.“

Jste nuceni omezit Vaše výdaje, které mají vliv na životní úroveň?

„Určitě. Dřív jsem si kupovala víc věcí, které jsem třeba ani nepoužívala – třeba zbytečnosti typu keramika, nadměrné množství oblečení a drahou kosmetiku. Teď si aspoň víc začínám vážit věcí. Ale že bych se třeba musela omezovat v jídle, to naštěstí ještě nehrozí.“

Je pro Vás nezaměstnanost spojena se stresovou situací?

„Sice jsem obvykle proti stresu celkem dobře odolná, ale být nezaměstnaná přes 2 roky už není sranda. Čím dál víc na mě dolíhá tlak, že si snad nikdy žádnou práci nenajdu.“

Pocitujete zhoršení zdravotního stavu nebo zdravotní potíže?

„Ne.“

Byli jste nuceni v době nezaměstnanosti vyhledat pomoc lékaře?(Pokud ano, jaká byla jeho specializace?)

„Ne, to vůbec ne.“

Cítíte se z důvodu nezaměstnanosti rovnocenně svým přátelům, rodině?

„Já si zas nemyslím si, že bych za svou situaci mohla já a nevidím důvod, proč bych měla být něco míň než ostatní. Ani mi to nedal nikdy nikdo najevo. Já bych klidně šla pracovat, ale zase nebudu brát všechno. Mám vystudovanou vyšší odbornou školu a za pokladnu dělat nepůjdu. Kvůli tomu jsem nestudovala. Je to chyba systému.“

Trpíte pocity méněcennosti z důvodu absence zaměstnání?

„Nevidím důvod, proč bych měla být něco míň než ostatní, kvůli tomu, že nemám práci. Jiný by to bylo kdybych se nesnažila a pracovat nechtěla.“

Viníte sami sebe ze situace, že jste nezaměstnaní?

„Ne. Myslím si, že chyba je v systému. Nabídka práce prostě není a i když má člověk vystudovanou vysokou, tak mu stejně nikdo nic nezaručí.“